Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

KATI KANNISTO

Opas talous- ja velkaneuvojalle

Kirkon diakoniarahasto

JOHTAMISEN JA PALVELULIIKETOIMINNAN
KOULUTUSOHJELMA

2020

Tekijä
Kannisto, Kati

Julkaisun laji
Opinnäytetyö, ylempi AMK

Päivämäärä
elokuu 2020

Sivumäärä
61

Julkaisun kieli
suomi

Julkaisun nimi
Opas talous- ja velkaneuvojalle - Kirkon diakoniarahasto

Tutkinto-ohjelma
Johtamisen ja palveluliiketoiminnan koulutusohjelma, ylempi AMK

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää opas Kirkon diakoniarahastosta Etelä-Pohjanmaan talous- ja velkaneuvonnan käyttöön. Kirkon diakoniarahasto valikoitui oppaan aiheeksi, koska se on hieman tuntemattomampi ratkaisuvaihtoehto talousongelmien ratkaisuun ja sen www-sivuilta ei ole suoraan saatavissa talous- ja velkaneuvontatyössä tarvittavaa tietoa.

Opinnäytetyö toteutettiin oikeudellisena empiirisenä tutkimuksena laadullisin menetelmin. Lähestymistapana oli konstruktiivisena tutkimus. Laadullista tutkimusta tukemaan valittiin haastattelu, jonka tarkoituksena oli selvittää Kirkon diakoniarahaston toimintaa käytännössä. Etelä-Pohjanmaan talous- ja velkaneuvontaa tarjoamien toimipaikkojen mukaisesti haastattelukysymykset lähetettiin sähköpostitse seurakuntien diakoniatyöntekijöille sekä Kirkon diakoniarahaston sihteerille.

Opinnäytetyössä kerätylle teorialle saatiin vahvistus käytännöstä. Oppaasta löytyvät Kirkon diakoniarahaston perustiedot, asiakkaalta vaadittavat kriteerit avustuksen saamiseksi, avustuksen käyttökohteet rajoituksineen, hakemuksen käsittelyaika, yhteistyömalli talous- ja velkaneuvonnan sekä diakoniatoimen välillä yhteisestä asiakkaasta sekä Etelä-Pohjanmaan seurakuntien diakoniatyön yhteystiedot.

Opinnäytetyön tuloksena syntynyt opas tulee Etelä-Pohjanmaan talous- ja velkaneuvonnan käyttöön, mutta opinnäytetyön tulokset antavat viitteitä oppaan mahdollisesta hyödynnettävyydestä valtakunnallisesti. Yhteystietoja muokkaamalla opasta voi hyödyntää muissakin talous- ja velkaneuvonnan toimipaikoissa.

Asiasanat
velkaneuvonta, diakonia, velkaantuminen, avustustoiminta

Author
Kannisto, Kati

Type of Publication
Master's thesis

Date
August 2020

Number of pages
61

Language of publication:
Finnish

Title of publication
A Guide to the Finance and Debt Counselor – The Church´s Diaconia Fund

Degree Programme in Management and Service Business, Master´s Programme

The purpose of this thesis was to develop a guide for the Church´s Diakonia Fund for the use of financial and debt counselling in Southern Ostrobothnia. The Church´s Diaconia Fund was chosen as the guide´s topic because it is slightly lesser-known solution to financial problems and its website does not directly provide the information needed for financial and debt counselling work.

The thesis was carried out as a legal empirical study using qualitative methods. The approach was constructive research. To support qualitative research, an interview was chosen to find out how the Church´s Diaconia Fund works in practice. In accordance with the offices provided by Southern Ostrobothnia for financial and debt counselling, the interview questions were sent by email to the parish diaconal employees and to the secretary of the Church´s Diaconia Fund.

The theory collected in the thesis was confirmed by practice. The guide contains basic information about the Church´s Diaconia Fund, the criteria required of the client to receive the grant, the uses of the grant with restrictions, the application processing time, the co-operation model between financial and debt counselling and diaconal work about the common client.

The guide created as a result of the thesis will be used by the financial and debt counselling of Southern Ostrobothnia, but the results of the thesis provide indications of the possible usability of the guide nationwide. By editing the contact information, the guide can also be used in other financial and debt counselling locations.

Key words
debt counselling, diaconia, indebtedness, relief work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 5
2 TUTKIMUSONGELMA, -MENETELMÄT JA LÄHESTYMISTAPA 6
2.1 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset 6
2.2 Teoreettinen viitekehys 7
2.3 Empiirinen oikeustutkimus 8
2.4 Laadullinen tutkimus 9
2.5 Konstruktiivinen tutkimus 11
2.6 Haastattelut 13
3 TALOUS- JA VELKANEUVONTA 15
3.1 Organisaatiomuutos 15
3.2 Talous- velkaneuvontatyö 16
3.3 Velkojen järjestelyvaihtoehdot 17
3.4 Maksuhäiriöiden nykytila 21
3.5 Kohdeorganisaatio ja toimeksiantaja 22
4 KIRKON AVUSTUSTYÖ 24
4.1 Kirkon diakoniatyö 24
4.2 Kirkon diakoniarahasto 26
4.3 Kirkon diakoniarahaston yhteistyökumppanit 30
4.3.1 Tukikummit-säätiö 31
4.3.2 Muut yhteistyökumppanit 33
5 HAASTATTELUN TOTEUTTAMINEN JA TULOKSET 35
5.1 Haastattelun toteutus 35
5.2 Kirkon diakoniarahaston avustuksen kohteeksi soveltuvan kriteerit 37
5.3 Kirkon diakoniarahaston avustuksen vaatimukset velalliselle ja velkojalle 39
5.4 Hakemusten käsittely Kirkon diakoniarahastossa 40
5.5 Talous- ja velkaneuvonnan yhteistyö diakoniatoimen kanssa 41
5.6 Kehittämisehdotukset yhteistyölle 41
6 OPAS KIRKON DIAKONIARAHASTOSTA 43
7 OMAA POHDINTAA 45

LÄHTEET
LIITTEET

1 JOHDANTO

Talous- ja velkaneuvonta siirtyi tammikuussa 2019 kunnilta ja yksityisiltä toimijoilta oikeusaputoimistojen alaisuuteen synnyttäen tarpeen uuden henkilöstön palkkaamiseen. Liikkeenluovutuksen mukana siirtyneillä talous- ja velkaneuvojilla on pitkä työkokemus ja he ovat alansa ammattilaisia. Työn hoitamiseen vaadittavan tiedon määrä on valtava, eikä oppaita ole olemassa. Uuden henkilön perehdyttäminen on hankalaa, koska hänelle ei ole annettavissa konkreettisia oppaita työnsä tueksi.

Taloudellinen ahdinko on lisääntynyt pikavippikierteiden ja ylivelkaantumisen vuoksi. Tämä näkyy talous- ja velkaneuvonnassa asiakkaiden lisääntymisenä sekä kiireellisenä työtahtina. Monesti apua haetaan vasta tilanteen konkretisoituessa, vaikka mahdollisuus olisi myös ennakoivaan talousneuvontaan. Uusi talous- ja velkaneuvoja joutuu suhteellisen nopeasti ottamaan asiakkaita vastaan, koska itse työn tekeminen opettaa parhaiten. Sitä tukemaan tarvitaan ainakin alkuvaiheessa oppaita, koska kaikki tieto ei voi olla vain muistin varassa.

Asiakkaan tilanteen avustamiseksi vaihtoehtoja voi olla moniakin ja tarvittava informaatio on pirstaloituneena eri instanssien sivuilla. Asiakastapaamiseen varattu aika tulisi käyttää mahdollisimman tehokkaasti asiakkaan kanssa eri vaihtoehtojen läpi käymiseen, eikä internetissä selailuun. Diakoniatoimen kautta haettava Kirkon diakoniarahaston avustus on jäänyt hieman tuntemattomammaksi vaihtoehdoksi eikä heidän www-sivuiltaan löydä tarvittavaa informaatiota.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä Kirkon diakoniarahastosta opas Etelä-Pohjanmaan oikeusaputoimistoon talous- ja velkaneuvontatyön helpottamiseksi. Tuloksista riippuen opas voi olla sovellettavissa muihinkin oikeusaputoimistoihin. Opasta on mahdollista tarpeen mukaan päivittää ja käyttäjien toiveiden mukaisesti siihen on mahdollista lisätä tietoja. Oppaasta tulee löytymään esimerkiksi Kirkon diakoniarahaston avustukseen vaadittavat kriteerit sekä Etelä-Pohjanmaan seurakuntien diakoniatyön yhteystiedot.

2 TUTKIMUSONGELMA, -MENETELMÄT JA LÄHESTYMISTAPA

2.1 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Talous- ja velkaneuvojan työ vaatii moniosaamista, eikä vaadittavan tietämyksen omaksuneita henkilöitä käytännössä ole mistään saatavilla. Organisaatiomuutoksen myötä on jo palkattu uusia työntekijöitä ja tulevaisuudessa tarve on vielä lisääntymässä. Jokaista uutta työntekijää joudutaan siis perehdyttämään enemmän tai vähemmän. Itse substanssityön omaksuminen vie oman aikansa, mutta sen lisäksi tietämystä pitäisi olla sidosryhmistä ja asiakkaan tilanteesta riippuen niiden ulottuvuus voi olla todella moninainen.

Talous- ja velkaneuvojille järjestetään koulutusta, mutta niihin pääseminen voi viedä kauankin aikaa. Sillä välin työtä pitäisi kuitenkin pystyä hoitamaan suhteellisen itsenäisesti, joten asioiden nopeaa omaksumista vaaditaan. Tieto on pirstaloituneena eri instanssien omilla www-sivuilla ja sen kerääminen sekä työn kannalta tärkeän tiedon omaksuminen vie paljon aikaa, joka on kaikki pois itse työn tekemisestä. Sidosryhmiä on myös paljon ja opeteltavan tiedon määrä on valtava. Syntyi ajatus helppolukuisen oppaan tekemisestä, missä kaikki neuvontatyössä vaadittavat tiedot kyseisestä instanssista olisivat helposti saatavilla.

Sidosryhminä talous- ja velkaneuvonnassa ovat diakoniatoimi, ulosotto, sosiaalitoimi, Takuusäätiö sekä muut asiakkaan taloudellisen tilanteen korjaamiseksi vaadittavat instanssit. Sidosryhmien moninaisuuden vuoksi tämä työ rajataan koskemaan kirkon tarjoamasta diakoniatyöstä Kirkon diakoniarahastoa. Sen www-sivuilta ei löydy talous- ja velkaneuvontatyössä tarvittavaa informaatiota helposti, joten oppaalle sen osalta on tarvetta. Kirkon diakoniarahasto on vain yksi osa monia avustustapoja sisältävää diakoniatyötä, joten opinnäytetyö rajataan vain taloudelliseen avustustyöhön.

Opinnäytetyön tavoitteena on siis kehittää Etelä-Pohjanmaan oikeusaputoimiston käyttöön opas helpottamaan uuden talous- ja velkaneuvojan perehdyttämistä Kirkon diakoniarahaston osalta. Työssä selvitetään esimerkiksi Kirkon diakoniarahaston toiminta sekä mitkä tiedot siitä uudella talous- ja velkaneuvojalla tulisi olla hallussa. Oppaaseen kerätään opinnäytetyön tuloksena syntyvät tiedot selkeästi ja helppolukuisesti,

jotta Kirkon diakoniarahaston toiminnan avaaminen asiakkaallekin yksinkertaistuu. Jottei opinnäytetyö laajenisi liikaa, se rajataan koskemaan vain Etelä-Pohjanmaan aluetta sekä talous- ja velkaneuvontatyön ulkopuolelle rajataan talousneuvonta. Opinnäytetyössä perehdytään vain asiakkaan velkojen eri järjestelyvaihtoehtoihin.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä on:

- Mitä tietoa Kirkon diakoniarahastosta talous- ja velkaneuvoja tarvitsee voidakseen järjestellä asiakkaan taloudellisen tilanteen sen avulla?

Apukysymyksinä ovat:

- Millaista apua Kirkon diakoniarahastosta on mahdollista saada asiakkaan tilanteen mukaisesti?
- Miten Kirkon diakoniarahasto toimii käytännössä?
- Onko tarvetta kehittää nykyistä talous- ja velkaneuvonnan yhteistyömallia diakoniatoimen kanssa?

2.2 Teoreettinen viitekehys

Talous- ja velkaneuvonnan osalta teoreettisena viitekehyksenä toimii talous- ja velkaneuvonnasta määräävä talous- ja velkaneuvonnasta annettu laki (813/2017) sekä hallituksen esitys laiksi talous- ja velkaneuvonnasta (102/2017). Asiakkaan taloudellista ahdinkoa voidaan talous- ja velkaneuvonnan avulla järjestellä tilanteeseen sopivalla tavalla. Vaihtoehdot riippuvat täysin asiakkaan tilanteesta, esimerkiksi kokonaisvelkamäärästä. Joskus jo pelkästään maksukyvyttömyys rajaa muut vaihtoehdot pois ja jäljelle jää vain velkajärjestelyn hakeminen.

Velkajärjestelyn osalta tutkitaan lakia yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993) sekä hallituksen esitystä laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (83/2014). Ulosoton asiakkuuteen liittyy ulosottokaari (705/2007), maksuhäiriömerkinnästä ja sen kanssa elämisestä tietoa löytyy luottotietolaista (527/2007) ja joissakin kunnissa järjestelyvaihtoehtona on sosiaalinen luototus, josta määrää laki sosiaalisesta luototuksesta (1133/2002). Kirkon avus-

tustyön osuudessa tutkitaan jokaisen ihmisen perustoimeentulon turvaavaa perutuslakia (1999/731), seurakunnan velvollisuuksista määräävää kirkkolakia (1054/1993), diakoniatoimen tarkoitusta avaavaa kirkkojärjestystä (1055/1991) sekä Kirkon diakoniarahaston sääntöjä.

2.3 Empiirinen oikeustutkimus

Tieteellinen tutkimus on mahdollista jakaa kokemusperäistä tietoa hyödyntävään empiiriseen tutkimukseen sekä järkiperäisistä toiminnoista, kuten loogisesta päättelystä ja käsitteiden määrittelystä, koostuvaan teoreettiseen tutkimukseen. Empiirinen tutkimus tuottaa tietoa todellisuudesta ja tutkimuksen kohteena useimmiten on ihmisten käyttäytyminen, sosiaalinen toiminta tai ihmisten luomat instituutiot ja yhteiskunnan rakenteet, kuten oikeus yhteiskunnassa. Kaikki havaintoihin perustuva tieto on siis empiristä tietoa. (Keinänen & Väätänen 2016, 246–247.) Ulkoisiin ja sisäisiin aistihavaintoihin perustuvat välittömät kokemuksen tosiseikat koskevat empiiristä tietoa. Aistien pätevyyteen luottamalla tosiseikat otetaan vastaan sellaisenaan, ulkoisten ja sisäisten havaintojen avulla tietoa hankitaan olioiden lainalaisista yhteenkuuluvuuksista, joita on mahdoton kokemuksesta riippumatta määrittää. (Kallio & Palomäki 2011, 58.)

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on empiirinen tutkimus. Empiirisessä tutkimuksessa on perinteisesti ollut keskeisellä sijalla ilmiöiden ja syiden selittäminen syysuhteen mukaisesti ja tutkijan valitseman tutkimustehtävän ilmiöstä tietoa tuottaa empiria (Ervasti 2017, 19; Helenius, Salonen-Hakomäki, Vilkka, Saaranen-Kauppinen & Eskola 2015, 192). Tutkimuksen keskiössä on sitä varten koottu konkreettinen tutkimusaineisto ja empiirisestä tutkimuksesta täytyy löytyä tieto erityisesti kahdesta asiasta: aineiston suhde tutkimusongelman määrittelemään todellisuuteen sekä miten on päädytty tuloksina esitettyihin päätelmiin (Keinänen & Väätänen 2016, 247; Töttö 2012, 64).

Opinnäytetyön toteutustapana on oikeudellinen empiirinen tutkimus, jonka oikeudellisena ilmiönä on talous- ja velkaneuvonnan sidosryhmistä Kirkon diakoniarahaston

toimintaa koskevan lainsäädännön toteutuminen käytännössä. Empiirisessä oikeustiedetutkimuksessa on pelkistetysti kysymys siitä, että tutkitaan erilaisten instituutioiden, säännöksien, menettelyiden tai henkilötahojen toimimista ja miten niiden toiminnat vaikuttavat. Empiirinen tutkimus on ensikätisesti hankittua tietoa siitä, miten tutkittava ilmiö toteutuu käytännössä. Empiirinen oikeustutkimus, muun empiirisen tutkimuksen ohella, pyrkii kuvailemaan maailmaa sellaisena kuin se on. (Lindfors 2004, 77.) Melkeinpä mikä tahansa oikeudelliseen maailmaan liitettävissä oleva yhteiskunnallinen ilmiö voi olla tutkittavana. Empiirisen oikeustutkimuksen määritelmän tulee täyttää kaksi ehtoa: kohteena tulee olla oikeudellinen ilmiö ja kokemusperäisen tiedon hankintaan, analysointiin ja päätelmien tekemiseen tulee käyttää empiirisiä tutkimusmenetelmiä. (Keinänen & Väätänen 2016, 249.)

2.4 Laadullinen tutkimus

Empiiriset tutkimusmenetelmät voidaan jakaa laadullisiin (kvalitatiivisiin) ja määrällisiin (kvantitatiivisiin). Tutkimustapojen raja on kuitenkin liukuva. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008, 23.) Laadullisia ja määrällisiä tutkimustapoja ei tule asettaa keskenään vastakkain vaan kummankin mahdollisuudet ja rajat tulee ymmärtää toisiinsa niin, että samassa tutkimuksessa on mahdollista hyödyntää molempia metodisia viitekehyksiä ja välineitä (Kiviniemi 2018, 10). Laadullista ja määrällistä analyysia voidaan pitää jatkumona, ei vastakohtina tai toisensa pois sulkevina analyysimalleina. Niitä on mahdollista soveltaa samassa tutkimuksessa sekä saman tutkimusaineiston analysoinnissa. (Alasuutari 2011, 32.)

Määrällisessä tutkimuksessa on tyypillistä kerätä iso havaintoaineisto esimerkiksi laajoilla kysely- ja haastatteluaineistoilla (Ervasti 2017, 20). Ilmiötä pyritään mittaamaan ja selittämään määrällisen tarkastelun avulla, joten tutkimustulokset on mahdollista esittää lukuina ja aineistoa analysoidaan tyypillisesti tilastotieteellisiä menetelmiä käyttäen. Tavoitteena on saada kerättyä mahdollisimman luotettavasti todellisuutta kuvaava tutkimusaineisto. (Alvesalo & Ervasti 2006, 23–24.) Määrällinen tutkimus pyrkii rakentumaan lainalaisuuksille, joiden hallintaan ja suunnitteluun on mahdollista löytää lähes keittokirjamaisia ohjeita (Hakala 2018, 19).

Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät ovat osin samoja, molemmissa on mahdollisuus käyttää haastattelu- ja havainnointiaineistoja. Tutkimusotteet eroavat kuitenkin siinä määrin toisistaan, että on suositeltavaa valita jompikumpi päämenetelmäksi. (Keinänen & Väätänen 2016, 254, 259.) Kaiken tutkimustoiminnan taustalla on laadullinen tutkimus, koska määrällinen tutkimus perustuu myös siihen. Laadullista tutkimusta on mahdollista pitää kaiken tutkimuksen kivijalkana: se pyrkii ymmärtämään ilmiöitä, selittämään ilmiön koostumusta ja tekijöitä sekä niiden välisiä suhteita. Laadullinen tutkimus ei pyri yleistykseen, kuten määrällinen tutkimus, vaan se pyrkii ymmärtämään. Laadullisessa tutkimuksessa tuotetaan selitys käytännöstä eli empiriasta. (Kananen 2017, 44–45.)

Opinnäytetyön toteuttamiseen tullaan käyttämään laadullisia menetelmiä, koska niitä käytetään aiheiden tutkimiseen, joita entuudestaan ei tunneta hyvin ja joihin haetaan parempaa ymmärrystä. Tarkoituksena on hankkia suppeasta kohteesta mahdollisimman paljon tietoa ja ymmärtää ilmiötä sekä paremmin että kokonaisvaltaisemmin. Tyypillistä laadulliselle menetelmälle on se, että tutkija on hyvin lähellä tutkittavia ja jopa osallistuu heidän toimintaansa. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 94.) Laadullinen tutkimusprosessi on myös eräänlainen tutkijan oppimisprosessi, jossa pyritään koko tutkimuksen ajan kasvattamaan tutkijan tietoisuutta tarkasteltavana olevasta ilmiöstä ja sitä ohjailevista tekijöistä (Kiviniemi 2018, 79).

Aineistonkeruu ja käsittely kietoutuvat yhteen laadullisessa tutkimuksessa (Hakala 2018, 20). Laadulliseen lähestymistapaan liittyy aineistokeskeisyys, joten on huomioitava tutkimuskohteesta oppiakseen, että tutkimusmenetelmät vaikuttavat siihen. Tutkijan tulee päästä lähelle tutkimuskohdetta, jotta tulokset voivat perustua todelliseen empiiriseen maailmaan. Kaiken tutkimuksen aikana tapahtuvan voi sisällyttää tutkimusraporttiin ja se hyödyttää tutkijaa. Aineistoon saattaa lukeutua havainnoinnin, haastatteluiden ja kyselyiden lisäksi myös epävirallisempaa aineistoa, jota on saatu jokapäiväisen vuorovaikutuksen yhteydessä, kuten esimerkiksi kahvipöytäkeskustelujen kautta. Aineistonkeruu voi sisältää hyvin monenlaisia eri menetelmiä ja tutkimukseen liittyvää aineistoa kerätään useista eri lähteistä. (Kiviniemi 2018, 81.)

Tutkimusaineiston koolla ei ole väliä eikä tutkittaessa laadullisella menetelmällä tehdä otoksia, koska tutkimusaineiston kokoa ei säätele määrä vaan sen laatu ja tutkimuskysymys määrää sopivan menetelmän valitsemisen (Vilkka 2015, 150; Lindfors 2004, 19). Laadullinen tutkimus on luonteeltaan tulkinnallista, koska tutkija lopullisesti ratkaisee tutkittavan ilmiön tarinan ja sen, mitä raporttiin sisällytetään. Tutkimusraporttia voisi luonnehtia tutkijan henkilökohtaiseksi konstruktioksi tutkittavana olleesta ilmiöstä, koska se on selkeästi kirjallinen ja värittynyt tutkijan tulkinnoista. (Kiviniemi 2018, 83.) Erityispiirteenä on, että laadullisen tutkimusmenetelmän tavoitteena ei ole totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta (Vilkka 2015, 121).

Laadullinen tutkimusmenetelmä tulee kyseeseen, koska opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä tietoa Kirkon diakoniarahastosta erilaisia menetelmiä hyödyntäen. Tavoitteena on löytää vastauksia tutkimusongelmaan ymmärtäen ja selittäen tutkimuskohdetta. Määrällisen tutkimusmenetelmän käyttö ei ole perusteltavissa, koska tarkoituksena ei ole mitata ilmiötä, eikä tutkimustuloksia voida esittää lukuina. Myöskään aineiston analysointi tilastotieteellisiä menetelmiä käyttäen ei tule sovellettavaksi tässä opinnäytetyössä.

2.5 Konstruktiivinen tutkimus

Lähestymistavaksi valikoitui konstruktiivinen tutkimus. Konstruktiivinen tutkimus sopii lähestymistavaksi, jos kehittämistehtävän kohteena on jonkinlaisen konkreettisen tuotoksen tai suunnitelman luominen (Ojasalo ym. 2009, 65). Tyypillistä konstruktiiviselle tutkimusotteelle on käytännöllisyys, toiminnallisuus, muutokseen tähtääminen sekä hyödyllisyyden tarkastelu (Uusitalo & Kohtamäki 2011, 283). Konstruktiivinen tutkimus soveltuu kehittämistehtävään, jossa kehitystyön tuloksena syntyy rakenne (esimerkiksi henkilöstön koulutusmateriaali), jota voidaan arvioida käytännön hyödyn perusteella. Pyrkimyksenä on ratkaista aito käytännön ongelma teoreettiseen tietämykseen perustuen. (Ojasalo ym. 2009, 65–66.) Konstruktiivisen tutkimusprosessin tuotoksena organisaatiolla tulisi olla käytössään jokin menetelmä tai työkalu, jonka myötä ratkaistaan käytännössä todettu ongelma. Konstruktiivisella tutkimusotteella tähdätään hyödyllisten työkalujen kehittämiseen. (Uusitalo & Kohtamäki 2011, 282.)

Pyrkimyksenä konstruktiivisessa tutkimuksessa on käytännönläheinen ongelmanratkaisu luomalla uusi rakenne, jonka luomiseksi tarvitaan sekä olemassa olevaa teoreettista tietoa että käytännöstä kerättävää tietoa (Ojasalo ym. 2009, 65). Haasteena konstruktiiviselle tutkimukselle on avustuksen tuottaminen sekä arjen ongelmaan että aiempaan teoriaan nähden. Käytännöllisyyden varjolla ei ole mahdollista sivuuttaa teoreettisen myötävaikutuksen vaatimusta. Tutkijan ja käytännön toimijoiden hyvin läheinen yhteistyö on edellytyksenä konstruktiiviselle tutkimukselle. Oletuksena on, että samalla tapahtuu kokemuksellista yhdessä oppimista. Prosessin onnistuessa kaikki osapuolet hyötyvät kehittämistyöstä. (Uusitalo & Kohtamäki 2011, 284, 286.) Konstruktiivinen tutkimus edellyttää toimeksiantajan sitoutumista kehittämistyöhön (Ojasalo ym. 2009, 66).

Konstruktiivisessa tutkimuksessa ei rajata pois mitään menetelmää, vaan käytettävät menetelmät voivat olla kirjavia havainnoinnin, ryhmäkeskustelun, kyselyn ja haastattelun ollen tyypillisimmät. Tavoitteena on kehittää jotain uutta, joten tarvittavan aineiston kerääminen monin tavoin on suositeltavaa painottaen yhteistyötä järjestämällä esimerkiksi aivoriihitilaisuuksia tai ryhmäkeskusteluja prosessin eri vaiheissa. (Ojasalo ym. 2009, 68.) Tässä opinnäytetyössä selkeyttä Kirkon diakoniarahaston käytännön toimintaan haetaan diakoniatyöntekijöille lähetettävän puolistrukturoidun haastattelun avulla.

Konstruktiivinen tutkimus näyttää olevan tutkimusotteena läheistä sukua toimintatutkimukselle, mutta ne eroavat tavoitteiltaan. Tutkittaessa konstruktiivisella otteella tavoitteena on kehittää joku työkalu, kun taas toimintatutkimus voidaan kohdistaa esimerkiksi organisaation toiminnan tai vaikkapa toimintatapojen kehittämiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että myös kehittämisen kohde on erilainen. Konstruktiivisella tutkimuksella keskitytään organisaation kehittämistä avustavan työkalun kehittämiseen, kun toimintatutkimus puolestaan keskittyy esimerkiksi organisaation toimintatapojen kehittämiseen. Konstruktiivista tutkimusotetta voidaan kohdella itsenäisenä tutkimusotteena, vaikka se usein mielletään toimintatutkimuksen muodoksi. (Uusitalo & Kohtamäki 2011, 283, 290, 293.) Opinnäytetyön tarkoituksena ei ole kehittää organisaation toimintatapoja, vaan luoda konkreettinen tuotos avustamaan uusien talous- ja velkaneuvojien työtä. Näin ollen toimintatutkimus ei tule kyseeseen.

On mahdollista, että konstruktiivisen tutkimuksen raportista puuttuu lähestymistavalle tyypillinen ratkaisun testaus, kun kyseessä on esimerkiksi opinnäytetyö. Tällöin ratkaisun toimivuutta käytännössä voidaan arvioida vasta myöhemmin. (Ojasalo ym. 2009, 68.) Näin tässäkin opinnäytetyössä tulee käymään, koska sopivan asiakkaan saapumiseen talous- ja velkaneuvontaan voi mennä pitkäkin aika. Opas tulee talous- ja velkaneuvojien käyttöön Etelä-Pohjanmaan oikeusaputoimistossa ja vasta myöhemmin selviää, miten toimiva se on ollut. Sitä on tarpeen mukaan mahdollista päivittää sekä täydentää talous- ja velkaneuvojien toimesta.

2.6 Haastattelut

Laadullista tutkimusta tukemaan on valittu haastattelu, koska sen avulla on mahdollista saada nopeasti kerättyä syvällistä tietoa kehittämisen kohteesta. Haastattelun yhdistäminen toisiin tutkimusmenetelmiin on suositeltavaa, koska menetelmät tukevat toisiaan ja niiden avulla on mahdollista selventää tai syventää asioita. Strukturoitu eli lomakehaastattelu sopii kerättäessä faktatietoa ja aineistoa käytettäessä aiemmin tehdyn laadullisen tutkimuksen täydentämiseen. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 106–107.) Haastattelussa haastattelija on tietämätön osapuoli ja tieto on haastateltavalla (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22). Haastattelu on hyvin joustava menetelmä sopien moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelun etuina on, että haastateltavalle annetaan mahdollisuus tuoda asioita esille mahdollisimman vapaasti, saatavia tietoja on mahdollisuus syventää ja lisäkysymyksiä on mahdollisuus esittää tarpeen mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35.) Haastattelukysymykset lähetetään kaikille Etelä-Pohjanmaalla talous- ja velkaneuvontaa tarjoavien toimipaikkojen diakoniatyöntekijöille sekä Kirkon diakoniarahaston sihteerille, jotta saadaan mahdollisimman kattava otos kehitettävää opasta varten.

Strukturoidussa haastattelussa kysymykset on valmiiksi muotoiltu, ne esitetään määrätyssä järjestyksessä ja myös vastausvaihtoehdot ovat valmiina. Puolistrukturoitu haastattelu poikkeaa edellisestä siinä, että kysymykset ovat samat kaikille haastateltaville, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei käytetä, vaan haastateltava vastaa kysymyksiin omin sanoin. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiiri on etukäteen määrätty ja olennaista on muistaa tutkimusongelma, johon vastausta ollaan hakemassa.

(Ojasalo ym. 2009, 97; Eskola & Vastamäki 2010, 28, 35.) Haastattelussa käytetään puolistrukturoitua lomaketta ja sen tuloksia täydennetään tarpeen mukaan puhelinhaastattelulla tai sähköpostitse esitettävillä lisäkysymyksillä. Haastattelun avulla on tarkoitus selvittää millaisessa tilanteessa Kirkon diakoniarahasto voi avustaa taloudellisessa ahdingossa olevaa asiakasta.

Haastattelukysymyksiä esitetään kahdeksan ja ne löytyvät tämän työn liitteenä 2. Kysymykset koskevat Kirkon diakoniarahaston kriteereitä asiakkaalle avustuksen saamiseksi, avustuksen takaisin maksamista, avustuksen kertaluonteisuutta sekä Kirkon diakoniarahaston hakemusprosessia. Diakoniatyöntekijöiltä tiedustellaan myös, vaaditaanko velkojalta jotain toimenpiteitä ennen kuin taloudellisessa ahdingossa oleva asiakas voi saada apua tilanteeseensa sekä mitkä tositteet Kirkon diakoniarahaston hakemusta varten tarvitaan. Kysymyksien avulla kartoitetaan, tarvitseeko diakoniatyöntekijä talous- ja velkaneuvojalta saatekirjettä tai lausumaa asiakkaan tilanteesta sekä onko jotain tarvetta kehittää nykyistä yhteistyömallia talous- ja velkaneuvonnan kanssa.

Aineiston analysointi alkaa lukemalla käsitelty aineisto useaan kertaan ja sen jälkeen se pyritään luokittelemaan sekä löytämään yhteyksiä käytettyyn teoriaan. Teemahaastattelussa analysoidaan useimmiten teemoittelemalla eli jäsentämällä aineistoa teemojen mukaisesti. Teemoittelun avulla tarkastellaan aineistossa esiintyviä ilmiöitä tai asioita, jotka yhdistävät useampaa haastateltua. Aineiston voi järjestää uudestaan teemoittain niin, että jokaisen teeman alla on kaikkien haastateltavien vastaukset kyseiseen teemaan. Analysoitaessa haastatteluaineistoa aineiston määrä ei korvaa laatua tai vaikuta siihen. Haastattelujen määrä ja analysointitapa riippuvat tehtävästä ja sen tavoitteista. Haastatteluja on tarpeeksi eli saturaatiopiste on saavutettu, kun uusien haastattelujen myötä ei enää ole tuotettavissa opinnäytetyön kannalta mitään oleellista uutta tietoa. (Ojasalo ym. 2009, 99–100; Eskola & Vastamäki 2010, 43.) Vastaukset puretaan kysymys kerrallaan paikkakunnittain ja sen jälkeen etsitään vastauksista yhteneväisyyksiä. Vastauksia hyödyntäen kootaan loogisesti etenevä empiriaosuus, aloittaen asiakkaan kriteereistä ja päättyen talous- ja velkaneuvonnan kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Haastattelun onnistumiseen ja ylipäätänsä siihen suostumiseen vaikuttaa jossakin määrin se, millä tavoin ensimmäinen viesti haastattelupyynnöstä tavoittaa haastateltavan (Eskola & Vastamäki 2010, 43). Haastattelukysymykset lähetetään sähköpostitse talous- ja velkaneuvontaa tarjoavien paikkakuntien diakoniatyöntekijöille saatekirjeellä, jossa kerrotaan opinnäytetyön tarkoituksesta sekä vastausten käsittelemisestä anonyymisti. Saatekirje löytyy tämän työn liitteenä 1. Näin ollen yksittäisten paikkakuntien vastaukset eivät tule opinnäytetyössä esille, mutta diakoniatyöntekijöiden näkemys selviää vastauksista. Haastattelun tuloksena saadaan tietoa käytännöstä, jota käytetään hyödyksi oppaan tekemisessä.

3 TALOUS- JA VELKANEUVONTA

3.1 Organisaatiomuutos

Talous- ja velkaneuvonnasta annettu laki (713/2000) tuli voimaan syyskuussa 2000 ja sen tavoitteena oli varmistaa riittävien talous- ja velkaneuvontapalveluiden laadullinen ja määrällinen saatavuus koko maassa. Lakisääteistämisellä oli mahdollisuus edistää kansalaisten oikeusturvaa ja yhtenäisyyttä ennalta ehkäisemällä ylivelkaantumisesta johtuvia ongelmia sekä korjaamalla seurauksia. (HE 102/2017, 1.1.) Yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuului Kuluttajavirastolle ja valtion aluehallintoviranomaisen vastuulla oli varmistaa, että läänien alueella oli tarpeeksi talous- ja velkaneuvontaa saatavilla. Valtion aluehallintoviranomainen ja kunnat huolehtivat keskenään tekemällä sopimuksella talous- ja velkaneuvontapalveluiden järjestämisestä. Valtion varoista maksettiin korvaus niiden perusteiden mukaan, jotka kauppa- ja teollisuusministeriö Kuluttajaviraston esityksestä vahvisti. Korvauksen määrä vastasi palvelun tuottamisesta aiheutuvia tarkoituksenmukaisia kustannuksia. (Laki talous- ja velkaneuvonnasta 713/2000, 2 §, 4 §.)

Työ- ja elinkeinoministeriön asettama työryhmä selvitti vuoden 2015 keväällä talous- ja velkaneuvonnan nykytilaa todeten, että kansalaisten mahdollisuudet saada talous- ja velkaneuvonnan palveluja vaihtelivat huomattavasti eri puolilla maata. Hallinnon näkökulmasta järjestämistapa oli monimutkainen ja -portainen, eikä valtion korvaus

kattanut kuin vain osan neuvonnan kustannuksista. Tämä tarkoitti sitä, että palvelujen saatavuus oli suurelta osin kuntien vapaaehtoisen rahoituksen varassa. Työryhmän näkemys oli, että yhdelle valtiolliselle toimijalle, ensisijaisesti oikeusaputoimistolle, palvelun siirtäminen olisi asiakasvaikutuksiltaan paras ja kustannustehokkain tapa järjestää se. Työryhmä selvitti myös palvelun siirtämistä kunnille, yksityiselle sektorille ja voittoa tavoittelemattomille järjestöille, Kansaneläkelaitokselle, ulosottotoimelle ja maistraateille päätyen siihen, että toiminnallisista ja organisatorisista syistä tarkoituksenmukaisinta olisi siirtää tehtävä oikeusaputoimistoille. (HE 102/2017, 1.2.)

Talous- ja velkaneuvonta siirtyi oikeusaputoimistojen alaisuuteen 1.1.2019. Organisaatiomuutoksen tarkoituksena oli, että talous- ja velkaneuvonnan siirryttyä yhden toimijan vastuulle kansalaisilla on mahdollisuus saada palveluja monikanavaisesti ja yhtenäisten periaatteiden mukaan sekä neuvonnan saatavuus sähköisesti tulee parantumaan toimintaprosesseja ja sähköisiä palveluja merkittävästi kehittämällä. Alueelliset toimivaltarajoitukset poistettiin, joten asiakkaalla on mahdollisuus valita minkä oikeusaputoimiston palveluja haluaa käyttää. Oikeudelliset palvelut ovat myös oikeusaputoimistosta helpommin talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiden saatavilla. (HE 102/2017, 3.5.) Talous- ja velkaneuvonnan palveluja on mahdollisuus hankkia ostopalveluna, jos se on alueellisesti tai muusta syystä tarpeen. Palvelun ostaminen edellyttää, että palvelun tarjoajalla on riittävä taito ja voimavarat, eikä muiden tehtävien hoitaminen vaaranna talous- ja velkaneuvonnan puolueettomuutta ja asianmukaista hoitamista. (Laki talous- ja velkaneuvonnasta 813/2017, 5 § 1 mom.)

3.2 Talous- velkaneuvontatyö

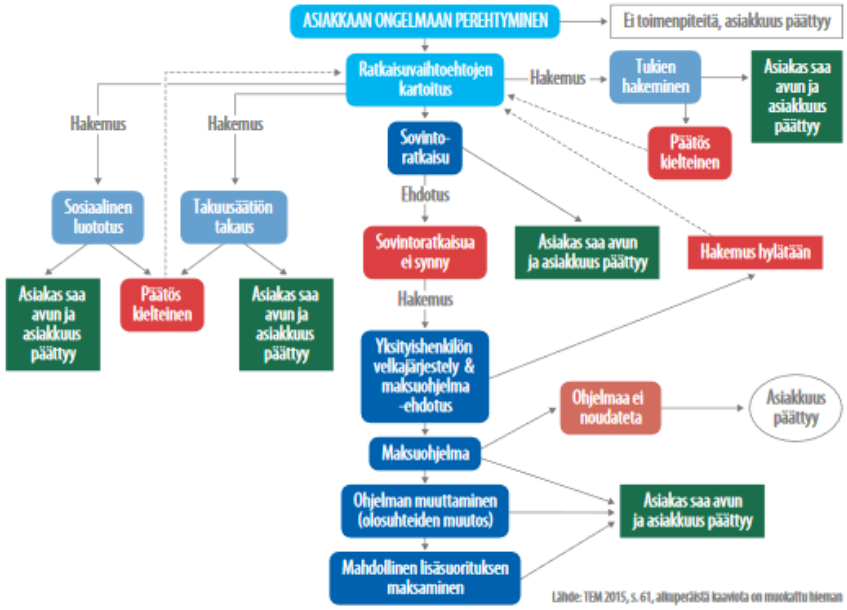
Talous- ja velkaneuvonnan tarkoituksena on 1) antaa yksityishenkilöille tietoja ja neuvontaa talouden ja velkojen hoidosta, 2) avustaa yksityishenkilöitä taloudenpidon suunnittelussa, 3) selvittää mahdollisuudet velallisen talouteen liittyvien ongelmien ratkaisemiseksi ja avustaa velallista sovintomahdollisuuksissa velkojien kanssa, 4) avustaa velallista velkajärjestelyasioiden kanssa, erityisesti velkajärjestelyhakemuksen ja muiden yksityishenkilöiden velkajärjestelyssä annetussa laissa (57/1993) edellytettyjen selvitysten ja asiakirjojen laatimisessa sekä 5) tarvittaessa ohjata velallinen

hakeutumaan oikeudellisen avun puoleen. Talous- ja velkaneuvonta avustaa myös yksityistä elinkeino- tai ammatinharjoittajaa 3-5 kohdassa tarkoitetuissa asioissa elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen osalta. Talous- ja velkaneuvontapalvelut ovat maksuttomia asiakkaille. (Laki talous- ja velkaneuvonnasta 1 §.)

Oikeusaputoimistoissa tarjottava maksuton palvelu talous- ja velkaneuvonnasta on tarkoitettu yksityishenkilöille sekä pienimuotoista yritystoimintaa harjoittaville ammatin- ja elinkeinonharjoittajille. Talous- ja velkaneuvoja avustaa asiakasta taloudellisen kokonaistilanteen kartoittamisessa, talouden suunnittelussa ja sovintoratkaisujen laatimisessa sekä voi olla mukana velkojien kanssa käydyssä sovintoneuvottelussa. Tehtävänä on muun muassa velallisen avustaminen velkajärjestelyyn liittyvän asian hoitamisessa, erityisesti velkajärjestelyhakemuksen ja muiden asiakirjojen laatimisessa, joita on edellytetty yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (57/1993). (Oikeushallinnon www-sivut 2020; HE 102/2017, 4.)

3.3 Velkojen järjestelyvaihtoehdot

Asiakastapaamisessa talous- ja velkaneuvoja haastattelee asiakasta sekä tekee kartoituksen tilanteesta. Asiakkaalle lasketaan maksuvara, arvioidaan velkojen määrä sekä mietitään sopivaa järjestelyvaihtoehtoa. Asiakkaalla tulee olla aktiivinen rooli asiassaan, koska kysymys on neuvontapalvelusta (HE 102/2017, 8 § 2 mom.). Kuviossa 2 on esitelty talous- ja velkaneuvonnan erilaiset vaihtoehdot asiakkaan ongelman mukaisesti.

Kuvio 2. Vaihtoehdot velkojen järjestelemiseksi (Majamaa, Nieminen, Lepola, Rantala, Jauhola, Karinen, Luukkonen & Kortelainen 2019, 27).

Järjestelyvaihtoehdot riippuvat siitä, onko asiakkaalla maksukykyä vai ei. Jos asiakas kykenee maksamaan velkojaan, yhtenä vaihtoehtona on jättää velat järjestelemättä, jolloin asiakas jatkaa ulosoton asiakkaana tai selviää veloista maksuvarallaan. Ulosotto voi jopa helpottaa sekä järkevöittää asiakkaan taloudellista tilannetta: velkakierre katkeaa, maksuhäiriömerkintä estää uuden lainan saamisen ja velat ovat yhdessä paikassa usean velkojan sijaan. Ulosotto voi olla joissakin tilanteissa jopa halvempi vaihtoehto, koska asiakkaalle jää aina lakisääteinen suojaosuus. Palkan ulosmittauksessa velallisen suojaosuus lasketaan kuukaudessa 30 päivältä osuuden ollen 19,90 euroa ja hänen elatuksensa varassa olevan puolison, oman lapsen ja puolison lapsen osuus on 7,15 euroa päivässä seuraavaan palkanmaksupäivään asti. Vuoden 2019 lopussa ulosottovelallisia oli noin 258.000 ja heidän ulosottovelkansa oli yhteensä 5,6 miljardia euroa. (Takuusäätiön www-sivut 2020, Ulosottokaari 705/2007, 48 § 1 mom.; Tilastokeskuksen www-sivut 2020.)

Sosiaalinen luototus on sosiaalihuoltoon kuuluvaa luotonantoa, jonka avulla on tarkoitus ehkäistä taloudellista syrjäytymistä ja ylivelkaantumista sekä henkilön ja perheen itsenäisen suoriutumisen edistäminen. Toiminnan piirissä on noin 44 prosenttia Suo-

men väestöstä, koska noin kolmekymmentä kuntaa tarjoaa sosiaalisia luottoja asiakkailleen. Sosiaalista luottoa on mahdollista saada vain omasta asuinkunnastaan, sitä ei voi hakea esimerkiksi naapurikunnasta. Edellytyksenä on pienituloisuus ja vähävaraisuus, mutta pitää olla maksukykyinen. Lainaa on mahdollisuus saada parista sadasta eurosta alkaen yli 10.000 euroon asti kunnasta riippuen. (Laki sosiaalisesta luototuksesta 1133/2002, 1 §; Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2020; Takuusäätiön www-sivut 2020.)

Takuusäätiö myöntää takauksia yksityishenkilöille pankista nostettaviin järjestelylainoihin, jolla monet eri velat maksetaan pois. Takaus sopii asiakkaille, joiden velkaongelma ratkeaa yhdistämällä monet eri velat yhdeksi uudeksi lainaksi. Perintä, ulosotto tai maksuhäiriömerkinnät eivät ole lainan saamisen esteenä, mutta vakituinen asuinpaikka pitää olla Suomessa. Suomen kansalaisuutta ei kuitenkaan edellytetä. Ehtona lainan saamiselle on elämäntilanteen ja olosuhteiden riittävä vakiintuneisuus eli asiakkaalla on oltava säännölliset tulot ja menot sekä velkaantumiseen johtaneet syyt, esimerkiksi päihde -tai peliongelmat ovat päättyneet. Pienin takausmäärä on 2.000 euroa ja enimmäismäärä lainalle on 34.000 euroa, joten järjesteltävien reaalivakuudettomien velkojen täytyy jäädä kyseisen summan alle. Jos pariskunta hakee takausta yhdessä, takauksen enimmäismäärä on 45.000 euroa. Takuusäätiön myöntämällä takauksella on aina enintään kahdeksan vuoden määräaika. (Takuusäätiön www-sivut 2020.) Takuusäätiön takaushakemus valmistellaan talous- ja velkaneuvonnassa joka kahdeksannalle asiakkaalle (Majamaa ym. 2019, 110).

Sovintoratkaisussa velkojille ehdotetaan maksusuunnitelmaa, jonka myötä tehdään maksusopimus, haetaan avustusta tai asiakas ottaa pankkilainan omilla vakuuksillaan. Asiakkaan velkaongelma voi koostua kymmenistä velkasuhteista, jolloin sovintoratkaisun löytyminen on vaikeaa. Joskus velkojat eivät suostu sovintoon kuukausierän jäädessä liian pieneksi ja takaisinmaksuajan venyessä kohtuuttoman pitkäksi. Vain alle 10 prosenttia talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista onnistuu järjestelemään velkansa vapaaehtoisella maksujärjestelyllä. (Majamaa ym. 2019, 110; Takuusäätiön www-sivut 2020.)

Maksukyvyttömän asiakkaan kohdalla tilanteen parantamiseksi ainoa vaihtoehto on yksityishenkilön velkajärjestely. Tuomioistuin voi määrätä maksukyvyttömälle yksityishenkilölle taloudellisen tilanteen korjaamiseksi velkajärjestelyn ja vahvistaa hänen maksukykyään vastaavan maksuohjelman. Velallisen on velkajärjestelyssä käytettävä velkojensa maksuun kaikki välttämättömien elinkustannusten ja elatusvelvollisuudesta aiheutuvien menojen ulkopuolelle jäävät tulot. Velallinen saa säilyttää perusturvaan kuuluvan omaisuutensa, johon luetaan velallisen omistusasunto, hänen ja hänen perheensä kohtuullinen asuntoirtaimisto ja kohtuullisen tarpeen mukaiset henkilökohtaiset tavarat sekä työvälineet ja niihin rinnastettavat esineet, joita tarvitaan velallisen toimeentulon turvaamiseen. Muu varallisuus velallisen on käytettävä velkojen suoritukseksi. Muusta kuin perusturvaan kuuluvasta omaisuudesta, joka on luovutettu velallisen hallintaan osamaksu- tai vuokrausluottosopimuksen nojalla, velallisen on luovuttava. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993, 1 § 1 mom., 5 §.) Esimerkiksi kesämökki on realisoitava, jos asiakas aikoo hakea velkajärjestelyä.

Nykyisin yli puolella velkajärjestelyä hakevista talous- ja velkaneuvonnan asiakkaista velat pääosin koostuvat pikalainoista, kulutusluotoista ja maksamattomista laskuista (HE 83/2014, 3.1). Velkajärjestely mahdollistaa velalliselle uuden alun velkojen ollessa tuloihin verrattuna niin suuret, etteivät ne tulisi koskaan maksetuksi tai ainakin siihen kuluisi hyvin pitkä aika. Velkajärjestelyssä vahvistetaan velalliselle hänen maksukykyään vastaava maksuohjelma, jonka ajan hän maksaa kaikkia velkojaan määrätyn ajan ja vapautuu sen jälkeen loppuveloistaan. Jos velallinen on täysin maksukyvytön, hänen ei tarvitse maksaa lainkaan velkojaan. Maksuohjelman kesto on tavallisten velkojen osalta kolme vuotta, jos velallinen säilyttää omistusasuntonsa kesto voi olla pitempi. Velkajärjestelyn myötä velkojat menettävät aina osan tai jopa koko saatavan. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 23 § 1 mom., 30 § 1–2 mom.; Takuusäätiön www-sivut 2020.)

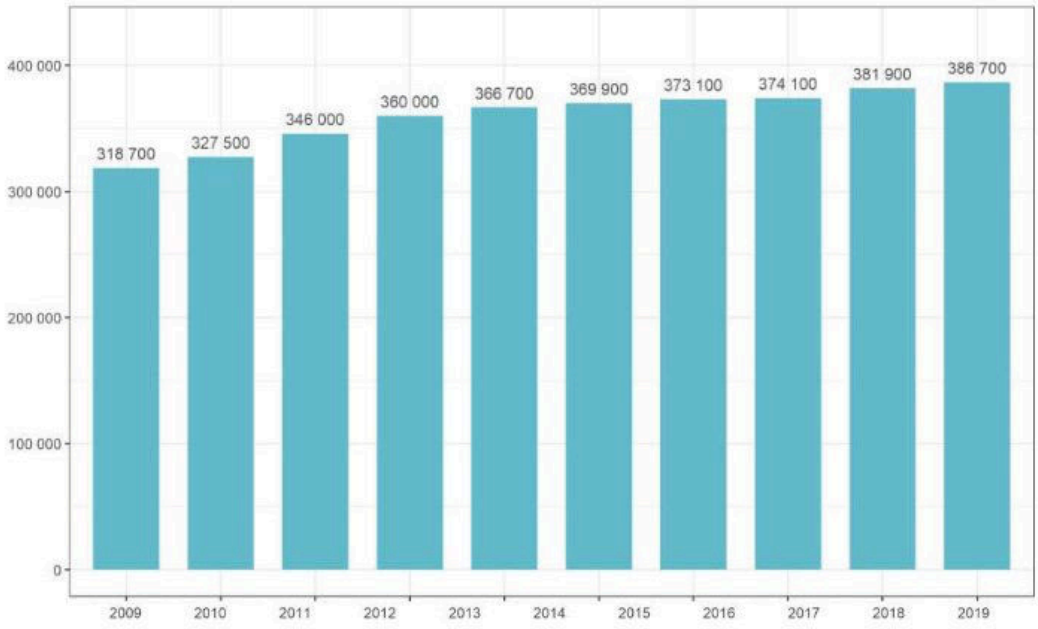
Tilastokeskuksen tietojen mukaan käräjäoikeuksiin jätettiin vuoden 2020 tammi-maaliskuussa 988 yksityishenkilön velkajärjestelyhakemusta, joka on 423 kappaletta (74,9 %) enemmän kuin vastaavana ajankohtana vuotta aiemmin. Vuoden 2019 ensimmäisen neljänneksen vireille pantujen velkajärjestelyhakemusten poikkeuksellisen pieni määrä on selitettävissä talous- ja velkaneuvonnan organisaatiomuutoksella, joka hidasti hakemusten käsittelyä alkuvuodesta. Yhteensä vuonna 2019 käräjäoikeuksiin

jätettiin 3.433 yksityishenkilön velkajärjestelyhakemusta. (Tilastokeskuksen www-sivut 2020.)

Asiakkaan tilanteesta johtuen ratkaisuvaihtoehtoja on siis monia. Tässä luvussa on käyty pintapuolisesti läpi yleisimmät vaihtoehdot, joista onkin hyvin tietoa saatavilla. Kirkon diakoniarahasto on hieman jäänyt jo käsiteltyjen vaihtoehtojen varjoon ja sen vuoksi siihen perehdytään syvemmin tämän opinnäytetyön luvussa neljä. Kuviossa 2 Kirkon diakoniarahaston avustus sisältyy tukien hakemiseen.

3.4 Maksuhäiriöiden nykytila

Luottotiedot koskevat luonnollisen henkilön tai yrityksen maksukykyä tai maksuhalukkuutta ja niitä käytetään luottoa myönnettäessä tai luottoa valvottaessa (Luottotietolaki 527/2007, 3 § 1 k.). Luottotietojen avulla on mahdollista tarkistaa sopimuskumppanina olevan yrityksen tai henkilön maksukyky. Suomalaisten kuluttajien ja yritysten maksuhäiriöistä ja luottotietomerkinnöistä luottotietorekisteriä ylläpitää Suomen Asiakastieto Oy. Vuoden 2019 lopussa maksuhäiriömerkintä oli yhteensä 386.700 suomalaisella, joten määrä on vuodessa kasvanut noin 5.000 henkilöllä. Vuoden aikana kuluttajat saivat yhteensä 1,8 miljoonaa uutta maksuhäiriömerkintää eli kasvua on 20 prosenttia verrattuna vuoteen 2018. (Suomen Asiakastieto Oy:n www-sivut 2020.) Nousua on tullut tasaisesti viimeisen 10 vuoden aikana, kuten kuviosta 3 ilmenee.

Kuvio 3. Maksuhäiriöisten henkilöiden määrä 2009–2019 (Suomen Asiakastiedon www-sivut 2020).

Suomessa on siis ennätysmäärä maksuhäiriömerkinnän saaneita ihmisiä. Edellinen uusien maksuhäiriömerkintöjen ennätys on vuodelta 2013, jolloin Asiakastiedon rekisteriin niitä tuli 1,7 miljoonaa. (Urpelainen 2020.) Ongelmallisin ikäryhmä ovat kolmikymppiset, koska he ovat myös aktiivisimpia kuluttajina. Heistä yli 13 prosentilla on maksuhäiriömerkintä ja osuus on kasvanut edellisestä vuodesta. Kasvu on pientä lähes kaikissa yli 30-vuotiaiden ikäluokissa aina eläkeläisiin saakka. Vaikka kokonaisuudessaan ylivelkaantumisongelma pahenee, hyvä signaali on nuorten maksuhäiriöiden pysyminen laskusuunnassa. Nuorimpien aikuisten maksuhäiriöt ovat vähentyneet yhtäjaksoisesti vuodesta 2012 lähtien. (Suomen Asiakastieto Oy:n www-sivut 2020.) Talous- ja velkaneuvontapalveluiden käyttö ei edellytä maksuhäiriömerkintää, mutta monesti asiakkaat ottavat yhteyttä vasta siinä vaiheessa. Ihmisten velkaantumisongelma näkyy talous- ja velkaneuvonnassa asiakkaiden määrän nousuna.

3.5 Kohdeorganisaatio ja toimeksiantaja

Talous- ja velkaneuvontaa tarjotaan Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Helsingin, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan, Keski-

Suomen, Keski-Uudenmaan, Kymenlaakson, Lapin, Lappeenrannan, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Rauman, Satakunnan, Varsinais-Suomen ja Ylivieskan oikeusaputoimistossa. Näiden lisäksi Ahvenanmaalla talous- ja velkaneuvontaa on saatavissa oikeusapu- ja edunvalvontatoimistossa. Hallinnolliset asiat oikeusaputoimistoissa hoidetaan kuudessa oikeus- ja edunvalvontapiirissä, joita ovat Etelä-Suomen, Itä-Suomen, Kaakkois-Suomen, Lounais-Suomen, Länsi- ja Sisä-Suomen sekä Pohjois- Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri. (Oikeuslaitoksen www-sivut 2020.)

Jokainen piiri sisältää 3–4 oikeusaputoimistoa sekä 3–4 edunvalvontatoimistoa. Oikeusaputoimistolla voi olla useita toimipaikkoja, mutta niissä ei päivittäin ole työntekijöitä, vaan tapaamisia järjestetään tarvittaessa. Etelä-Pohjanmaan oikeusaputoimisto tarjoaa talous- ja velkaneuvonnan palveluja Seinäjoen lisäksi sopimuksen mukaan myös Alavudella, Alajärvellä, Jalasjärvellä, Kauhajoella, Kauhavalla, Kurikassa, Lapualla, Lappajärvellä, Teuvalla ja Ähtärissä. Alueelliset toimivaltarajoitukset eivät ole enää voimassa, joten asiakkaalla on asuinpaikastaan riippumatta mahdollisuus kääntyä minkä tahansa oikeusaputoimiston puoleen. (Oikeuslaitoksen www-sivut 2020; Rubanin 2018, 7, 10–11.) Etelä-Pohjanmaan oikeusaputoimisto työllistää tällä hetkellä kuusi talous- ja velkaneuvojaa sekä yhden talous- ja velkaneuvonnan oikeusapusihteerin.

Johtava julkinen oikeusavustaja toimii oikeusaputoimiston esimiehenä ja oikeus- ja edunvalvontapiirin johtaja on heidän esimiehenään. Edellisiltä palveluntuottajilta oikeusaputoimistoihin siirtynyttä henkilökuntaa on noin 130 henkilöä ja lisäksi on rekrytoitu uusia työntekijöitä 175 henkilötyövuoden verran. Oikeusaputoimistoissa työskentelee talous- ja velkaneuvojia sekä talous- ja velkaneuvonnan oikeusapusihteereitä. Isoimmissa toimistoissa voi olla myös talous- ja velkaneuvonnan yksikkövastaavia. Vaikka talous- ja velkaneuvonnan tarjoaminen siirtyi valtion alaisuuteen, talous- ja velkaneuvojien tehtävät säilyivät ennallaan, kuten myös pätevyysvaatimukset. (Rubanin 2018, 6, 10, 12.) Talous- ja velkaneuvojalta vaaditaan alalle soveltuva korkeakoulututkinto sekä tehtävän asianmukaista hoitoa edellyttävä taito ja kokemus. Tämän lain voimaan tullessa tai ennen sitä talous- ja velkaneuvojana toiminut on kelpoinen toimimaan talous- ja velkaneuvojana 4 §:n säädöksestä huolimatta. (Laki talous- ja velkaneuvonnasta 4 §, 12 § 3 mom.)

Opinnäytetyön toimeksiantaja toimii oikeusministeriö, joka on perustettu Suomen itsenäistymisen jälkeen vuonna 1918. Oikeusministeriön tehtävänä on oikeusjärjestyksen ja oikeusturvan ylläpitäminen ja kehittäminen sekä demokratian rakenteista ja kansalaisten perusoikeuksista huolehtiminen. Oikeusministeriö vastaa keskeisimpien lakien valmistelusta, oikeuslaitoksen toimintakyvystä sekä tuomioiden täytäntöönpanosta. Tuomiovalta kuuluu riippumattomille tuomioistuimille, hallinnonalan toiminnasta poliittinen vastuu kuuluu oikeusministeri Anna-Maja Henrikssonille. (Oikeusministeriön www-sivut 2020.) Talous- ja velkaneuvonta siirtyi 1.1.2019 oikeusaputoimistojen alaisuuteen, jotka taas kuuluvat oikeusministeriön toimialaan (Valtioneuvoston asetus oikeusministeriöstä 543/2003, 2 § 17 k.).

4 KIRKON AVUSTUSTYÖ

4.1 Kirkon diakoniatyö

Seurakunnan velvollisuuksiin kuuluu kirkon tehtävää toteuttaakseen jumalanpalvelusten pitäminen, kasteen ja ehtoollisen toimittaminen sekä muut kirkolliset toimitukset, kristillinen kasvatus ja opetus, sielunhoito, diakonia ja lähetystyö sekä muut kristilliseen sanomaan perustuvat julistus- ja palvelutehtävät (Kirkkolaki 1054/1993, 4 luku 1 §). Diakonian tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joita ei muulla tavoin auteta ja joiden hätä on suurin (Kirkkojärjestys 1055 v. 1993/1991, 4 luku 3 §).

Seurakunnan diakoniatyön tavoitteena on avustaa taloudellisesti kertaluonteisesti akuutin hätätilanteen yli. Diakoniatyössä annettu neuvonta sekä muu tuki voi jatkua pitkään ja se on tarkoitettu kaikille ihmisille taustoista riippumatta. Apua tarjotaan oman asuinalueen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnasta, eikä kirkon jäsenyyttä edellytetä. Seurakunnan diakoniatyöntekijän kanssa käytävät keskustelut ovat luottamuksellisia ja maksuttomia sekä hän voi auttaa löytämään asiantuntevaa apua esimerkiksi velkaneuvojalta, joka taas auttaa taloudellisen kokonaistilanteen kartoittamisessa sekä talouden suunnittelussa. Diakoniatyöntekijältä voi saada myös apua lomakkeiden täyttämiseen, yhteydenpitoon esimerkiksi velkojiin ja sosiaalitoimeen sekä hän voi

olla mukana neuvottelemassa ratkaisuja ongelmiin. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020.) Kirkon hallintoelimet eivät ole yksityiskohtaisesti ohjeistaneet käytännön diakoniatyöhön, vaan kukin seurakunta päättää itsenäisesti diakoniatyönsä sisällöstä. Lakisääteisiä oikeuksia tiettyjen palvelujen vaatimiseen seurakuntalaisilla ei ole. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 36; Kuusmäki 2012, 46.)

Diakonian asiakasryhmiä ovat muun muassa eläkkeellä olevat, työttömät, velkaantuneet, opiskelijat, pienyrittäjät ja matalapalkkaisella alalla työskentelevät pätkätyöntekijät. He edustavat osittain kaikkien julkisten sosiaalisten turvaverkkojen läpi tippuneita kansalaisia, joista osa on pysyvästi syrjäytynyt esimerkiksi työmarkkinoilta eläen syvässä köyhyydessä. Asiakaskunnalla on samanaikaisesti monia eri avuntarpeita ja tämä kuvastaa diakoniatyön monimuotoista avustustyötä. Diakoniatyöntekijät toimivat aiempaa aktiivisemmin asiakkaan talous-sosiaalisten perusoikeuksien puolustajina tarkistaen asiakkaan oikeuksien riittävästä toimeentulosta ja huolenpidosta toteutuvan ainakin jollakin tasolla. (Kinnunen 2009, 42–43.)

Jokaisella on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, jos ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa. Laki takaa jokaiselle oikeuden perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. (Suomen perustuslaki 731/1999, 19 § 1–2 mom.). Näitä ovat takaamassa niin sanotut ensisijaiset vähimmäismääräiset etuudet, joiden taso on matala. Ensisijaisten etuuksien, kuten esimerkiksi työttömyyspäivärahan, viipyminen tai yhteiskunnan rakenteelliset syyt liittyen esimerkiksi asumisen kalleuteen, saattavat pakottaa asiakkaan toimeentulotuen asiakkaaksi, vaikka ensisijaisesti syynä ei olisikaan asiakkaan taloudenhallintakyky. Taloudellinen tuki tarvitsee muita menetelmiä rinnalleen sekä usein eri toimijoiden välistä tukea ja yhteistyötä asiakkaan auttamiseksi. (Saikkonen, Blomberg, Karjalainen & Kivipelto 2015, 16–17.)

Toimeentulotuki on monille pitkäaikainen toimeentulon lähde tilapäisen hätäavun sijaan. Valtaosa sen saajista saa jo jotain ensisijaista etuutta, kuten työmarkkinatukea. Ehtona diakoniatyön taloudelliselle avustamiselle on, että asiakas saa ensin kaikki hänelle kuuluvat lakisääteiset avustukset ja etuudet. Avustusta varten tehdään tuloslaskelma/talousselvitys, jotta asiakkaan tilanne saadaan kartoitettua. Pientä taloudellista

avustusta vaativat asiat valmistellaan isoissa seurakunnissa oman seurakunnan diakoniatiimin kokoukseen, pienten seurakuntien avustuksista voidaan päättää esimerkiksi diakoniatoimikunnassa. Monissa seurakunnissa päätösvastuu on kuitenkin delegoitu yhteisesti päätettyyn tiettyyn summaan saakka diakoniatyöntekijälle. Isot avustusasiat voidaan viedä diakoniarahastoihin, joihin hakemuksen laatii työntekijä ja sitä varten saatetaan pyytää asiakkaalta kirjallinen elämäntilanteen selvitys. (Helin ym. 2010, 72–74.) Diakoniatyöllä on myös mahdollisuus siirtää tarvittaessa vastuu julkiselle vallalle, kuten esimerkiksi velkaneuvonnan kohdalla on toimittu (Kuusmäki 2012, 46–47).

4.2 Kirkon diakoniarahasto

Kirkon diakoniarahasto on 1967 perustettu kirkon yhteinen avustusrahasto, jonka tarkoituksena on osana kirkon diakoniatyötä avustaa taloudellisessa ahdingossa olevia ihmisiä Suomessa. Jotta tarkoitus pystytään toteuttamaan, voidaan ottaa vastaan lahjoituksia, testamentteja ja kolehteja sekä järjestää rahankeräystä. Rahaston varojen käyttö on mahdollista kohteisiin, joihin ei saada nopeasti ja riittävästi muita avustusvaroja. Päätöksiä valmisteltaessa pyritään yhteydenpitoon avustuskohteen alueen seurakuntaan sekä myös hiippakunnan diakoniatyöstä vastuussa oleviin. Kirkon diakoniarahaston muodostavat kirkkohallituksen puheenjohtajaksi nimeämä kirkkoneuvos sekä neljä muuta jäsentä. Rahaston hallitus asetetaan nelivuotiskaudeksi kirkkohallituksen toimesta. Hallituksella on mahdollisuus kutsua kokouksiinsa asiantuntijoita. (Kirkon diakoniarahaston säännöt 1999, 1–4 §; Nuotio 2019.)

Kirkon diakoniarahaston keskeisenä tehtävänä on avustaa yhteistyössä evankelis-luterilaisen kirkon paikallisseurakuntien kanssa perheitä ja yksityishenkilöitä, jotka ovat joutuneet yllättäviin taloudellisiin vaikeuksiin tai hätätilanteisiin. Avustuksen voi saada vain kerran samaan avustuskohteeseen tai vedoten kriisitilanteeseen, koska tarkoituksena on auttaa vaikean taloudellisen tilanteen yli. Tämän jälkeen avustuksen saanut selviää eteenpäin joko itsenäisesti tai yhteiskunnan avustamana ja saaden tukea paikallisseurakunnan työntekijöiltä. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020.) Diakoniatyön asiakkaat elävät usein vuosien ja vuosikymmenien köyhyysloukussa, joten esimerkiksi yhden kodinkoneen uusiminen aiheuttaa talouden horjumista kuukausiksi eteenpäin (Helin ym. 2010, 74).

Yksityishenkilöllä ei ole mahdollisuutta asioida suoraan Kirkon diakoniarahaston kanssa, vaan hänen on ensin tavattava paikallisseurakunnan diakoniatyöntekijä. Hänen kanssaan taloudelliseen ahdinkoon etsitään yhdessä vaihtoehtoja ja ensisijaisesti apu pyritään löytämään sosiaalitoimen, velkaneuvonnan ja muiden paikallisten auttajatahojen kautta. Tarvittaessa diakoniatyöntekijä laatii avustushakemuksen. Rahaston avustusvalmistelija laatii hakemuksesta esittelyn, tekee päätösehdotuksen rahaston hallitukselle sekä ilmoittaa päätöksestä avustusta hakeneelle diakoniatyöntekijälle. Jos avustus myönnetään, varat siirretään avustusta hakeneen seurakunnan tilille käytettäväksi suoraan avustustarkoitukseen. Diakoniatyöntekijän vastuulla on avustuksen käyttäminen myönnettyyn kohteeseen, asiakas ei saa rahoja omaan käyttöönsä. (Tampereen hiippakunnan www-sivut 2020.) Avustuksen saamisen edellytyksenä on, että asiakkaan elämäntilanne olennaisesti helpottuu sen avulla (Helin ym. 2010, 74).

Kirkon diakoniarahaston avustusvarat koostuvat sille kerätyistä kolehdeista, yksityishenkilöiden, säätiöiden ja järjestöjen lahjoituksista sekä Yhteisvastuu -keräyksen tuoton osuudesta. Vuonna 2019 tulot olivat yhteensä 968.549,68 euroa, joka koostui

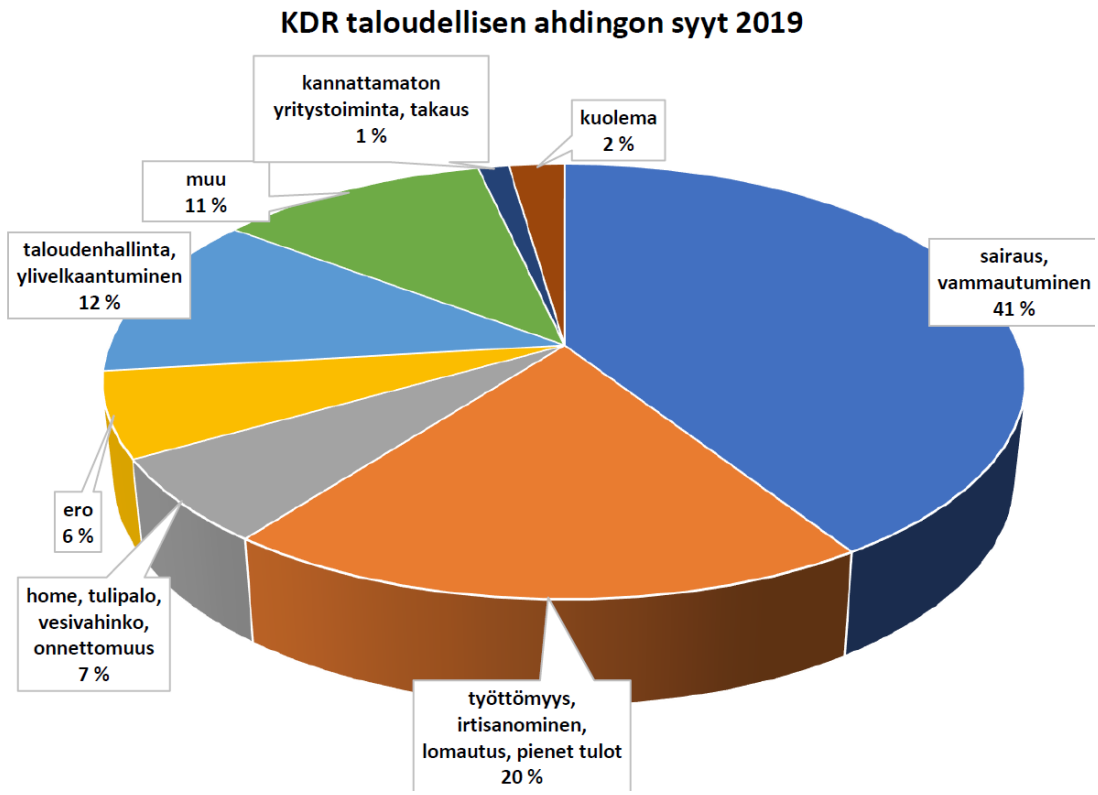
- kolehdeista 72.254,04 euroa
- Yhteisvastuukeräyksestä 449.154,12 euroa
- muista lahjoituksista 48.844,41 euroa
- Tukikummit-säätiöltä 300.000,00 euroa
- sijoituksista 98.144,71 euroa.

Vuonna 2019 käsiteltiin 1.054 hakemusta, joissa avustusta haettiin yhteensä 2.479.334,61 euroa. Myönteisen päätöksen saivat 867 hakemusta avustusmäärän ollen yhteensä 1.200.146,00 euroa. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020.)

Kirkon diakoniarahastoon tulleista hakemuksista on nähtävissä, että lapsiperheillä taloudellisen tuen tarve on kasvanut. Väliinputoajien joukko kasvaa, koska ihmiset eivät ole oikeutettuja yhteiskunnan tukiin, mutta ovat silti tuen tarpeessa. Taustasyynä voi olla avioero, ylivelkaantuminen, sairastuminen tai työttömäksi joutuminen. Hakijoiden joukossa on paljon perheitä, joille on kertynyt hyvin paljon luottoja ja lainaa. Tämä näkyy perheen ylivoimaisuutena hankkia lapsille muilla olevia asioita, kuten

kännyköitä, tietokoneita ja polkupyöriä. Hakemuksista on huomattavissa ylivelkaantumisen lisääntymistä. (Nuotio 2019.)

Kuviosta 4 selviää ihmisten taloudellisen ahdingon syyt vuodelta 2019, joista suurimpana on ollut sairaus tai vammautuminen. Taloudellinen ahdinko voi kohdata ketä tahansa, jos työkyky heikkenee sairastumisen tai vammautumisen seurauksena. Perusturva on liian alhaisella tasolla, koska työkyvyn menettämisen myötä on mahdotonta selviytyä arjen taloudellisista haasteista. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020.) Työttömyys, pätkätyöt, lomautus tai pienipalkkainen työ voivat esimerkiksi olla syynä pieniin tuloihin, joiden osuus on 20 prosenttia. Taloudenhallinnan ja ylivelkaantumisen osuus on 12 prosenttia ja velkaantumisen taustalla on yrittää selviytyä pienillä tuloilla sekä velkaa on otettu laskujen maksamiseen. Loput taloudellisen ahdingon syyt jakaantuvat muihin syihin 11 prosenttia, home, tulipalo, vesivahinko, onnettomuus 7 prosenttia, ero 6 prosenttia, kuolema 2 prosenttia ja kannattamaton yritystoiminta sekä takaus 1 prosenttia. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020.)

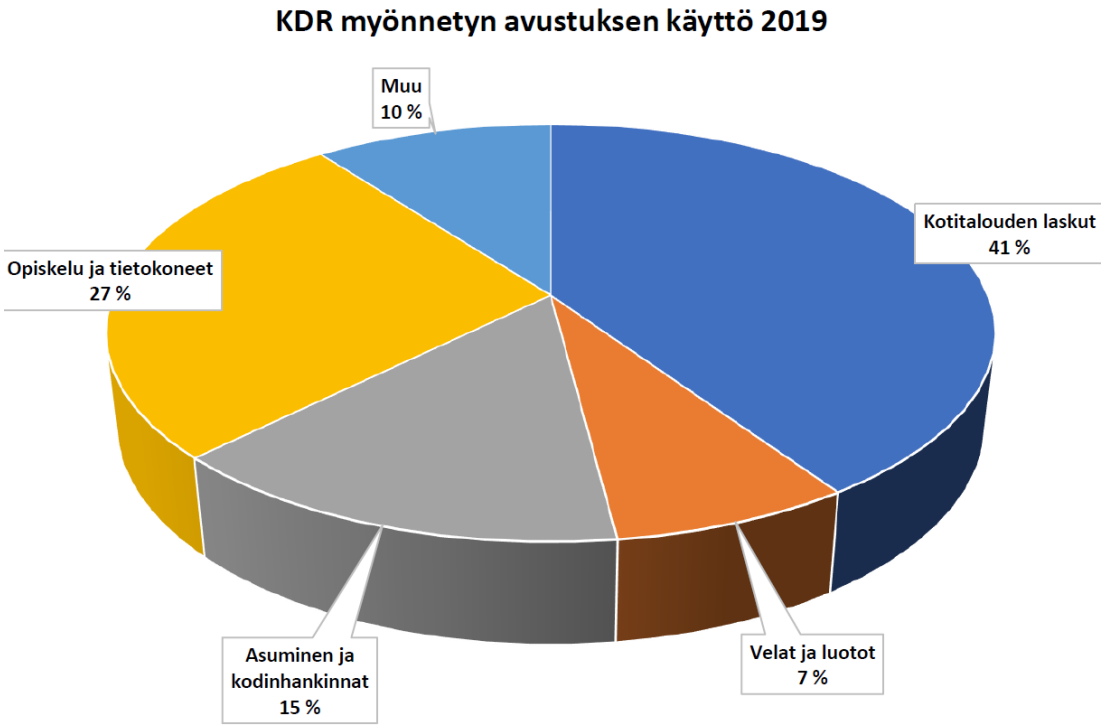

Kuvio 4. Taloudellisen ahdingon syyt vuonna 2019 (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020).

Kirkon diakoniarahastosta avustusta voidaan myöntää esimerkiksi tulipalon, onnettomuuden, sairauden, ylivelkaantumisen tai pitkäaikaistyöttömyyden aiheuttamaan taloudelliseen ahdinkoon (Rättyä 2012, 96). Myönnetyn avustuksen kohteet löytyvät kuviosta 5. Suurimpana avustuksen kohteena ovat olleet kotitalouden laskut, koska esimerkiksi perheillä voi olla ulosotossa julkisen palvelun asiakasmaksuja kuten sairaala- ja päivähoitomaksuja. Perheet ottavat pikaluottoja, kun asiakasmaksusta tulee karhukirje tai rästit ovat menossa ulosottoon. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020; Nuotio 2019.) Myös lääkkeiden hankintamenot ja sairaalalaskujen erääntyminen aiheuttavat taloudellisen avun tarvetta. Osalla ylivelkaantuneista velkakierre on lähtöisin omasta tai läheisen pitkäaikaisesta ja monia hoitojaksoja vaativasta sairastamisesta. (Gothóni & Jantunen 2010, 107–108.)

Kirkon diakoniarahastosta myönnetään varoja koulunkäyntiin, myös toisen asteen koulutukseen. Toiseksi suurimpana avustuksen kohteena ovatkin opiskelu ja tietokoneet. Asumiseen ja kodinhankintoihin on myönnetty 15 prosenttia ja avustuksia on

käytetty muun muassa vuokrien maksuun, sähkölaskuihin ja tulipalosta tai homeongelmasta johtuviin menoihin. Muut käyttökohteet ovat saaneet 10 prosenttia avustusta sekä velat ja luotot 7 prosenttia. (Nuotio 2019; Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020.)

Kuvio 5. Myönnetyn avustuksen käyttö vuonna 2019 (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020).

4.3 Kirkon diakoniarahaston yhteistyökumppanit

Kirkon diakoniarahastolla on yhteistyökumppaneita ja tukijoita, jotka lahjoittavat keräämiään varoja Kirkon diakoniarahastolle jaettavaksi. Vuoden 2019 suurimmat lahjoitukset yhteistyökumppaneilta olivat Tukikummit-säätiöltä 300.000,00 euroa sekä Yhteisvastuukeräyksestä 449.154,12 euroa (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020). Seuraavaksi esitellään Kirkon diakoniarahaston merkittävimmät yhteistyökumppanit.

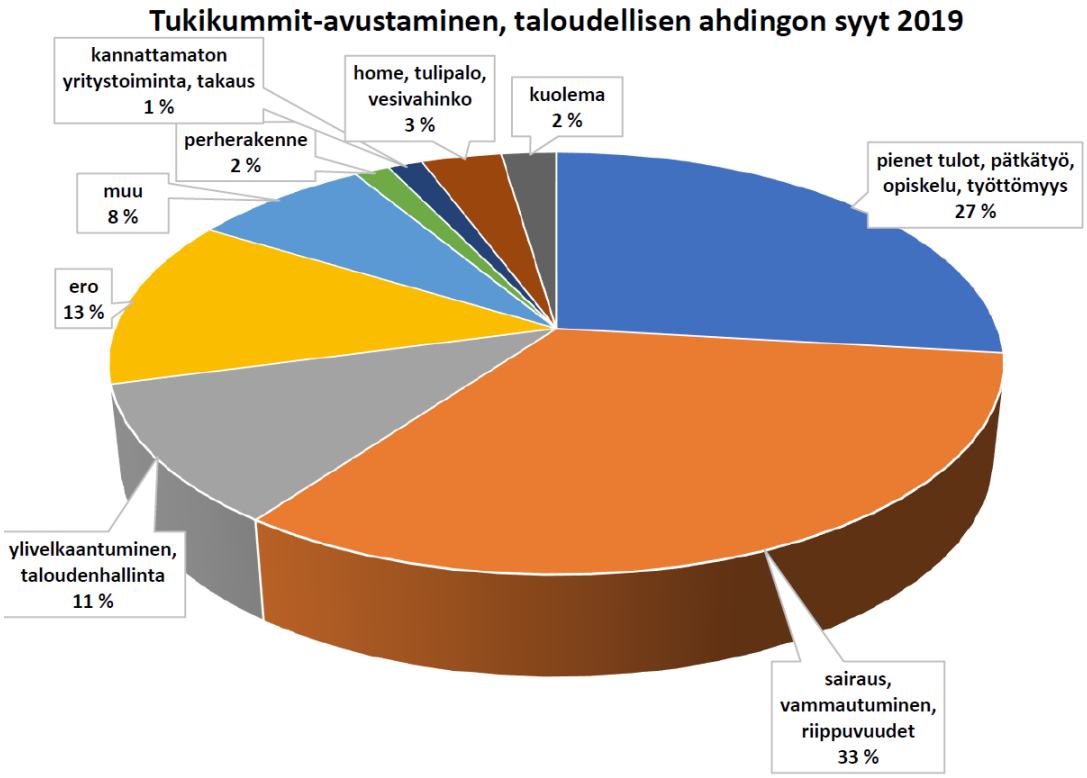
4.3.1 Tukikummit-säätiö

Tukikummit-säätiön lahjoitusvarojen myöntäminen Kirkon diakoniarahastolle on kestänyt reilut 10 vuotta (Nuotio 2019). Säätiö on saanut alkunsa vuonna 2007 Sauli Niinistön ja Hjallis Harkimon huolesta sellaisista nuorista, jotka uhkaavat pudota yhteiskunnan ulkopuolelle. Tukikummit-säätiö edustaa uudentyyppistä diakonian verkostoitumista ja varainkeruuta. Tarkoituksena on Suomessa asuvien, hädänalaisessa asemassa olevien lasten ja nuorten syrjäytymisen estäminen sekä heidän tilanteensa ja elinolojensa parantaminen poistamalla yksin jääminen ja tarkoituksettomuus heidän elämästään. Avustuksia myönnetään vain sellaisiin kustannuksiin, joihin ei ole yhteiskunnan tukea saatavissa ja joita ei ole saatu eikä ole katettavissa muualta. Tuki on tarkoitettu lasten ja nuorten opiskelun, kouluttautumisen ja harrastusten välittömiin kustannuksiin tai muihin menoihin niihin liittyen. Tukea on mahdollista saada myös kotipalveluiden hankintaan, esimerkiksi lastenhoitoapuun tai siivouspalveluihin. (Tukikummit-säätön www-sivut 2020; Helin ym. 2010, 76.)

Tukikummit-säätiö saa sekä kertaluonteisia että säännöllisiä lahjotuksia yksityishenkilöiltä, yrityksiltä ja yhteisöiltä. Säätiö toimii vapaaehtoisten avulla sekä nollakustannuksin, joten jokainen lahjaksi saatu euro käytetään suoraan lahjoituskohteeseen. Avustusvarat käytetään kotimaassa, eikä varoja kohdisteta toistuvasti samaan kohteeseen. Tukea ei jaeta rahana, vaan säätiön varoilla rahoitetaan avustuksensaajan tarpeisiin palveluita ja välineitä. Avustukset toimitetaan perille lyhentämättömänä Kirkon diakoniarahaston kautta. Haku tapahtuu ottamalla yhteyttä oman seurakunnan diakoniatyöntekijään, joka toimittaa sen Kirkon diakoniarahastoon. Tuen saajalta ei edellytetä Suomen kansalaisuutta tai kuulumista mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. (Helin ym. 2010, 76; Tukikummit-säätiön www-sivut 2020.)

Kuviossa 6 on esitelty Tukikummien taloudellisen ahdingon syyt vuonna 2019. Tukikummit-säätiön hakemuksissa sairaus, vammautuminen ja riippuvuudet ovat suurin taloudellisen ahdingon syy. Pienet tulot, pätkätyö, opiskelu ja työttömyys ovat Tukikummit-säätiön avustusta haettaessa toiseksi suurin syy taloudelliseen ahdinkoon, kuten Kirkon diakoniarahaston hakemuksissa. Osuus vain on suurempi, kuin kaikissa hakemuksissa yhteensä, ollen 27 prosenttia. Velkaantumisen syinä tässäkin tapauk-

sessa ovat yrittää selviytyä pienillä tuloilla sekä velkaa on otettu laskujen maksamiseen. Merkittävänä yksittäisenä ahdingon syynä on avo- tai avioero 13 prosentin osuudella. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020.)

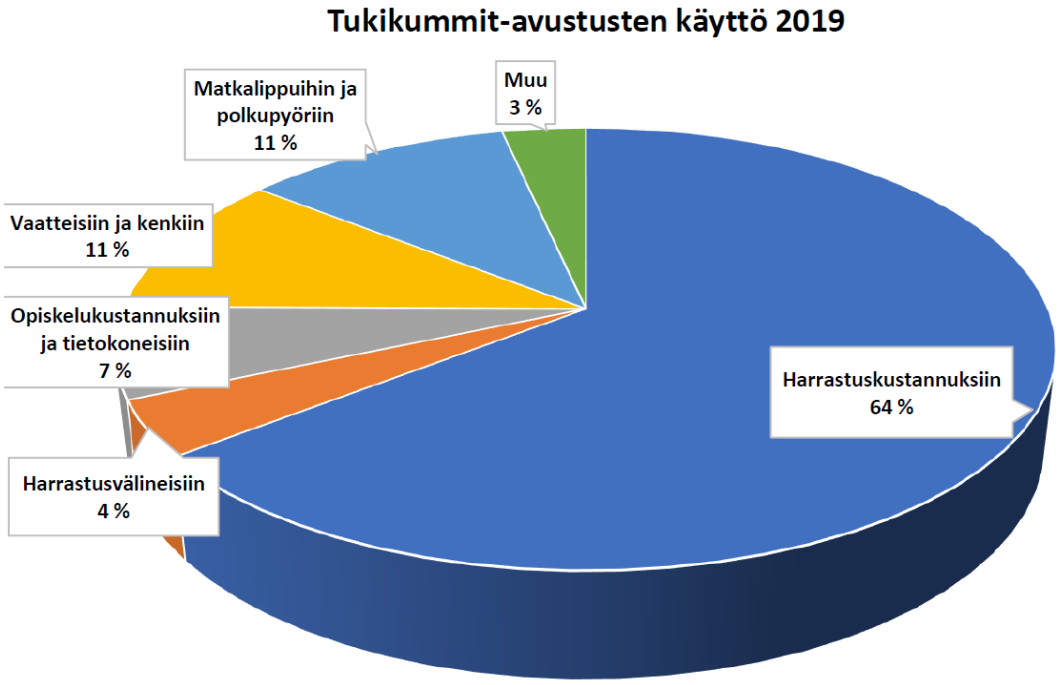

Kuvio 6. Taloudellisen ahdingon syyt Tukikummit-säätiössä 2019 (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020).

Kuviossa 7 on kuvattuna Tukikummit-säätiön avustusten käyttö. Vuoden 2019 varainhankinnan kokonaistuotto oli yhteensä 303.000,00 euroa. Samana vuonna avustuksia on myönnetty 473 kappaletta, yhteensä 437.666,00 euroa. Keskimääräinen avustussumma on ollut noin 925,00 euroa. Yhteensä vuosien 2008–2019 aikana avustuksia Tukikummit-säätiön kautta on myönnetty 5.328.756,00 euroa. Merkittävin avustuskohde on ollut lasten ja nuorten harrastuskustannukset. Köyhien lapsiperheiden lapset joutuvat eriarvoiseen asemaan harrastusten kalleuden takia. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020; Tukikummit-säätiön www-sivut 2020; Nuotio 2019.)

Vähävaraisten perheiden lapset kokevat muun muassa vaatetuksen takia koulukiusaamista, joten avustuksista 11 prosenttia kohdistuu lasten ja nuorten vaatteisiin koulu-

kiusaamisen ollessa perusteena. Sama osuus on myönnetty matkalippuihin ja polkupyöriin. Myös opiskelukustannuksiin sekä tietokonehankintoihin on myönnetty avustusta ja hakemuksista on huomattavissa, ettei vähävaraisten perheiden lapsilla ole samoja opiskelumahdollisuuksia kuin Suomessa asuvilla keskimäärin. Muihin tarkoituksiin on myönnetty 3 prosenttia pitäen sisällään ajokortit, elokuvaliput, koulureput, silmälasit, leirimaksut sekä puhelimet. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020; Tukikummit-säätiön www-sivut 2020.)

Kuvio 7. Tukikummit-säätiön avustusten käyttö vuonna 2019 (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020).

4.3.2 Muut yhteistyökumppanit

Kirkon diakoniarahaston yhteistyökumppanina toimii muun muassa Yhteisvastuukeräys, jonka avulla vuonna 2019 kerättiin 3.069.473,52 euroa. Yhteisvastuu on lähimmäisenrakkauden kansanliike ja evankelis-luterilaisen kirkon vuosittain järjestettävä suurkeräys, joka auttaa hädänalaisia ihmisiä syntyperään, uskontoon tai poliittiseen vakaumukseen katsomatta Suomessa ja kehitysmaissa. Kaikki Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnat osallistuvat keräykseen ja suojelijana toimii tasavallan

presidentti. Yhteisvastuu 2020 tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä Suomessa ja maailman katastrofialueilla tukemalla vanhemmuutta. Koko keräystuotosta 40 prosenttia käytetään vanhemmuutta vahvistaviin matalan kynnyksen tukitoimiin Suomessa. Tuki voi olla esimerkiksi vanhemmalle annettua vertaistukea, yhteinen harrastusmahdollisuus perheelle tai luotettavan aikuisen tuki perheille, jotka ovat kuormittuneet. Keräystuotosta 60 prosenttia ohjataan kansainväliseen apuun Kirkon Ulkomaanavun katastrofirahaston kautta tukien erityisesti naisten ja äitien koulutusta sekä toimeentulomahdollisuuksien kasvattamista. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020; Yhteisvastuun www-sivut 2020.)

Kotimaanapu yhteistyökumppanina on hyväntekeväisyysjärjestö, joka auttaa hädänalaisia suomalaisia ja Suomessa asuvia katsomatta syntyperään, uskontoon tai poliittiseen vakaumukseen. Sen varoin tehtävä paikallinen avustustyö toteutetaan Suomen evankelis-luterilaisten seurakuntien diakoniatyön kautta. Kotimaanavun varat ovat käytettävissä vähäosaisten auttamiseen taloudellisen-, tavara- tai ruoka-avun kautta tai muihin välttämättömiin toimiin, joilla vaikeuksissa olevien elämänlaatua voidaan kohentaa. Kotimaanavun varat tulevat yksityishenkilöiden ja yritysten lahjoituksista sekä Suomen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa kerätyistä kolehdeista. Apua hakevan ei tarvitse kuulua kirkkoon. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020; Kotimaanavun www-sivut 2020.)

Yhteistyötä tekee myös CapMan, joka on johtava pohjoismainen pääomasijoitusalan asiantuntija hallinnoiden yli 3 miljardin euron pääomia tavoitteenaan tarjota innovatiivisia ratkaisuja sijoittajille. Yritys on kerännyt vuodesta 2014 alkaen yhteensä 700.000 euroa Tukikummit-säätiölle tavoittaen avustuksillaan noin kymmenen tuhatta lasta ja nuorta Suomessa. CapManin hankintapalvelu CaPS järjesti joulukuussa 2019 kolmannen seminaarinsa nuorten syrjäytymistä vastaan. Tapahtuman osallistumismaksuista koostunut tuotto 153.000 euroa lahjoitettiin esimerkiksi syrjäytymisvaarassa oleville nuorille varoja keräävälle Tukikummit-säätiölle sekä CapMan for Good-säätiölle. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020; CapManin www-sivut 2020.)

Odd Fellow Samaria on rekisteröity yhdistys, jonka pääyhteistyökumppanina on toiminut Kirkon diakoniarahasto. Odd Fellow Samaria ry:n tarkoituksena on humanitäärisen vastuun lähimmäisenrakkauden osoittaminen tarjoamalla aineellista ja henkistä

tukea ikääntyneille inhimillisessä ahdingossa. Yhdistys harjoittaa konkreettisesti lähimmäisenrakkautta auttamalla hätään joutuneita vanhuksia hankkimillaan varoilla. Odd Fellow Samaria ry on rajannut Kirkon diakoniarahaston lahjoitusvarojen käyttömahdollisuuden ikääntyneisiin suomalaisiin hädässä oleviin henkilöihin, jotka ovat edelleen hädässä, vaikka ovat saaneet jo kaiken mahdollisen kunnallisen tuen hätäänsä. Vuonna 2019 Suomessa eläville vähävaraisille vanhuksille ja eläkeläisille myönnettiin Kirkon diakoniarahaston kautta avustuksia yhteensä 20.000 euroa taloudellisesta kriisistä johtuneen elämäntilanteen korjaamiseen. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020; Odd Fellow Samaria ry:n www-sivut 2019.)

5 HAASTATTELUN TOTEUTTAMINEN JA TULOKSET

5.1 Haastattelun toteutus

Talous- ja velkaneuvontaa Etelä-Pohjanmaalla tarjotaan Seinäjoen lisäksi sopimuksen mukaan Alavudella, Alajärvellä, Jalasjärvellä, Kauhajoella, Kauhavalla, Kurikassa, Lapualla, Lappajärvellä, Teuvalla ja Ähtärissä. Jotta haastattelulla saataisiin mahdollisimman kattava näkemys Etelä-Pohjanmaan tilanteesta, haastattelukysymykset lähetettiin talous- ja velkaneuvontaa tarjoavien toimipisteiden mukaisesti diakoniatyöntekijöille sekä Kirkon diakoniarahaston sihteerille.

Teorian pohjalta tehtyjen haastattelukysymyksien tarkoitus oli selventää Kirkon diakoniarahaston toimintaa käytännössä, jotta esimerkiksi talous- ja velkaneuvojan asiakastapaamisessa tietojen etsiminen aiheesta olisi mahdollisimman helppoa. Oppaasta oli tarkoitus tulla niin pelkistetty, että vain talous- ja velkaneuvontatyön kannalta olennainen tieto kerätään siihen. Kysymyksillä kartoitettiin taloudellista avustusta hakevan asiakkaan kriteereitä, millaista avustusta Kirkon diakoniarahastosta voi saada, hakemuksien käsittelyaikataulua sekä miten tällä hetkellä talous- ja velkaneuvonnan sekä diakoniatoimen yhteistyö yhteisen asiakkaan kanssa toimii Etelä-Pohjanmaalla.

12 henkilöä saivat sähköpostitse haastattelukysymykset toukokuun puolessa välissä. Heinäkuun puoleen väliin mennessä kahdeksan henkilöä vastasi. Jokaiseen kysymykseen vastasivat kuusi henkilöä, yhdeltä haastatellulta tuli omin sanoin kirjoitettu vastaus ja yksi henkilö ilmoitti olevansa niin uusi, ettei hän ollut vielä tehnyt yhtäkään hakemusta Kirkon diakoniarahastolle. Hän kuitenkin ilmoitti, että tulevaisuudessa hakemuksien tekeminen tulee olemaan ajankohtaista. Vastaamatta jättäneille henkilöille ei lähetetty muistutusta, koska kesälomakausi oli meneillään ja opinnäytetyö ei voinut jäädä odottamaan vastauksia pitkäksi aikaa.

Haastattelussa esitettiin puolistrukturoidusti kahdeksan kysymystä jokaiselle haastateltavalle, joten valmiita vastausvaihtoehtoja ei ollut käytettävissä. Analysointia varten aineisto luetaan useaan kertaan, minkä jälkeen se pyritään luokittelemaan ja siitä pyritään löytämään yhteyksiä käytettyyn teoriaan. Aineiston voi järjestää uudestaan teemoittain niin, että jokaisen teeman alla on kaikkien haastateltavien vastaukset tähän teemaan. (Ojasalo ym. 2009, 99; Eskola & Vastamäki 2010, 43.) Vastaukset kerättiin teemoittain kysymysten alle paikkakunnittain ja ne käsiteltiin anonyymisti, joten yksittäiset vastaukset eivät tule oppaasta esille. Teemoina olivat Kirkon diakoniarahaston kriteerit taloudellisen avustuksen tarpeessa olevalle henkilölle, avustuksen saamisen vaatimukset velallista ja velkojaa kohtaan, hakemusten käsittelyprosessi Kirkon diakoniarahastossa, talous- ja velkaneuvonnan yhteistyö diakoniatoimen kanssa sekä mahdolliset kehitysehdotukset yhteistyön parantamiseksi.

Haastatteluaineiston analyysissä aineiston määrällä ei korvata laatua, eikä se vaikuta siihen. Haastattelun määrää pohdittaessa analysoidaan saturaatiopisteen saavuttamista eli aineiston kyllääntymistä. Kun uudet haastattelut eivät enää tuota mitään oleellista uutta tietoa, saturaatiopiste on saavutettu ja haastatteluja on tarpeeksi. (Ojasalo ym. 2009, 100.) Haastattelun täydennyttämiselle ei ilmennyt tarvetta, koska vastaukset olivat perusteellisia sekä hyvin yhteneväisiä, joten toiminta näyttää olevan hyvin samantapaista Kirkon diakoniarahaston hakemusten suhteen eri puolilla Etelä-Pohjanmaata riippumatta paikkakunnasta. Vastaukset olivat yhteneväiset myös opinnäytetyötä varten kerätyn teorian kanssa. Tämänkään vuoksi vastaamatta jättäneiden henkilöiden muistuttamiselle ei ollut tarvetta, koska saturaatiopiste saavutettiin jo tulleiden vastausten perusteella. Myös omin sanoin kirjoitettua vastausta pystyi hyödyntämään opinnäytetyössä.

5.2 Kirkon diakoniarahaston avustuksen kohteeksi soveltuvan kriteerit

Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii diakoniatyöstä (Kirkkolaki 4 luku 1 §). Kirkon diakoniarahaston sääntöjen mukaisesti sen tarkoituksena on osana kirkon avustustyötä avustaa taloudellisessa ahdingossa olevia henkilöitä Suomessa (Kirkon diakoniarahaston säännöt 1 §). Haastatelluilta kysyttiin, millainen asiakas soveltuu Kirkon diakoniarahaston asiakkaaksi ja onko esimerkiksi joku euromäärä, jonka ylittyessä kyseinen vaihtoehto ei tule kyseeseen. Nämä tiedot ovat oleellisia talous- ja velkaneuvojan asiakastapaamista varten. Pelkästään velkamäärän perusteella talous- ja velkaneuvoja voi jo hylätä kyseisen avustuskeinon ja siirtyä miettimään seuraavaa vaihtoehtoa. Diakoniatyöntekijöiden vastauksista ilmeni Kirkon diakoniarahaston varsinaisina asiakkaina olevan evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien diakoniatyöntekijät, jotka ovat päätyneet asiakkaan taloudellista tilannetta tukeakseen hakemaan hänelle avustusta. Yksityishenkilöltä edellytetään paikallisseurakunnan diakoniatyöntekijän tapaamista avustuksen hakemiseen, koska hänellä ei ole mahdollisuutta asioida suoraan Kirkon diakoniarahaston kanssa. Diakoniatyötekijän kanssa keskustellaan elämäntilanteesta, etsitään yhdessä vaihtoehtoja taloudelliseen tilanteeseen ja selvitetään, että asiakas on hankkinut kaikki mahdolliset julkisen tahon tuet. Diakoniatyöntekijä tekee hakemuksen Kirkon diakoniarahastolle.

Suomen perustuslain mukaan jokaisella on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, jos ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa. Laki takaa jokaiselle oikeuden perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. (Suomen perustuslaki 19 § 1–2 mom.). Ennen Kirkon diakoniarahaston avustuksen hakemista diakoniatoimi edellyttää asiakkaalta joko pitkäkestoista velkoja kerryttävää tilannetta kuten sairauden mukana kertyneitä velkoja, työttömyyttä tai perheen hajoamista taikka häntä on kohdannut joku äkillinen muutos tilanteessaan: tulipalo, vesivahinko, sairastuminen tai joku muu vastaava tilanne, joka ei ole asiakkaan omasta toiminnasta riippuvainen. Asiakkaan kohdalla merkitsee se, että avustus voi auttaa elämäntilannetta pysyvämmin parempaan suuntaan. Yleinen avustuksen suuruus on 2.000–4.000 euroa. Avustusta ei haeta sakkoja, tuomioita tai verovelkoja varten. Avustusta ei myöskään ole tarkoitettu omaisuuden kartuttamiseen eli lainan tai asunnon maksuun.

Avustus myönnetään vain kerran samaan avustuskohteeseen tai kriisitilanteeseen vedoten (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020). Haastattelukysymyksissä tiedusteltiin Kirkon diakoniarahaston avustuksen kertaluonteisuudesta, jotta talous- ja velkaneuvoja tietää miten tiukka kyseinen ehto on. Vastauksista saadun informaation perusteella Kirkon diakoniarahaston avustuksen voi saada vain kerran elämässä, joten asiakkaan kohdalla pitää punnita voiko ongelman ratkaista jollakin muulla tavalla, ettei tätä mahdollisuutta käytetä turhaan. Kirkon diakoniarahasto voi poiketa kertaluonteisuudesta vain erityisen painavin perusteluin. Diakoniatyötekijöiden mukaan tällaisia tilanteita ovat hakemusten välillä kulunut yli 10 vuoden aika tai perheen elämäntilanteen radikaali muuttuminen, mutta kyseessä todellakin ovat vain yksittäiset tapaukset. Kirkon diakoniarahasto pitää rekisteriä avustustoiminnastaan, joten asiakkaan tilanteen voi tarvittaessa tarkistaa ennen hakemuksen tekoa.

Jos asiakkaan kohdalla ei voi enää käyttää Kirkon diakoniarahaston avustuksen hakemista tai päätös on kielteinen, diakoniatyöntekijä voi yrittää hankkia apua Sipilä säätiöstä. Minna-Maaria Juha Sipilä säätiö on vuonna 1998 perustettu hyvästekeväisyyssäätiö, joka tekee eri yhteistyötahojen kanssa kristillistä lähetys- ja opetustyötä, kehitysyhteistyötä sekä humanitääristä auttamistyötä. Säätiö tukee muun muassa syrjäytymisvaarassa olevia henkilöitä ja perheitä Suomessa ja ulkomailla. Kotimaassa työtä tehdään pääasiassa yhteistyössä kirkon diakoniatyön sekä talous- ja velkaneuvonnan kanssa. Säätiö avustaa henkilökohtaisesti vain kerran, eikä avusta

- remontointia, rakentamista, eikä yritystoimintaa
- lainojen, velkojen tai pikavippien maksamista
- vuokrien maksamista
- yhteisöjen toimintamenoja.

Säätiö ei myöskään harjoita rahoitustoimintaa ja avustuksen voi saada vain johonkin konkreettiseen asiaan. (Sipilä säätiön www-sivut 2020.) Myös talous- ja velkaneuvoja voi asiakkaan tilanteesta riippuen olla yhteydessä Sipilä säätiöön avustuksen hakemiseksi.

5.3 Kirkon diakoniarahaston avustuksen vaatimukset velalliselle ja velkojalle

Diakoniatyöntekijöiltä tiedusteltiin millaisia tositteita asiakkaan pitää toimittaa Kirkon diakoniarahaston hakemusta varten sekä pitääkö mahdollinen avustus maksaa takaisin. Nämä tiedot on hyvä olla talous- ja velkaneuvojalla, jos Kirkon diakoniarahaston hakemusta varten vaaditaankin jotain tositetta, jota asiakas ei tarvitse talous- ja velkaneuvonnan asiakastapaamista varten. Maksukäytäntöön liittyvä kysymys avustaa talous- ja velkaneuvojaa kertomaan Kirkon diakoniarahaston prosessista asiakkaalle. Vastausten mukaan hakemuksen valmistelua varten diakoniatyöntekijä pyytää asiakkaalta selvitystä hänen tuloistaan, menoistaan sekä velkatilanteestaan. Asiakas toimittaa tiedot omista ja mahdollisen puolison palkkatiedoista, eläketuloista, päivärahoista, asumis- ja toimeentulopäätöksistä sekä muista Kelan maksamista etuuksista, asumiskuluista, perustoimeentulokuluista, lainoista ja veloista. Jos asiakkaan tulot ovat yli 2.500 euroa kuukaudessa, hänen maksuvaransa suuruuden vuoksi tilanteeseen löytyy muitakin avustuskeinoja. Kirkon diakoniarahaston hakemukseen ei tarvita kuin asiakkaan ja diakoniatyöntekijän valtakirja. Diakoniatyöntekijä sitoutuu siihen, että hänen antamansa tiedot ovat oikeita.

Jos Kirkon diakoniarahasto myöntää avustuksen, sitä ei makseta suoraan asiakkaalle, vaan hakemuksen tehneen seurakunnan tilille sovittujen laskujen maksamista varten. Kyseistä avustusta ei tarvitse maksaa takaisin, koska kyseessä ei ole laina. Avustus on diakoniatyöntekijän hakemuksesta asiakkaalle myönnettävä lahjoitus. Osana diakoniatyötä tehtävä taloudellinen avustaminen on aina harkinnanvaraista toimintaa. Diakoniatyön tehtävänä on kristillisen lähimmäisenrakkauden toteutumisen edistäminen ja tämän mukaisesti sen tulee pyrkiä antamaan apua erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavalla auteta (Kirkkojärjestys 4 luku 3 §).

Haastattelussa kysyttiin velkojaan kohdistuvia vaatimuksia eli mitä toimia heiltä vaaditaan Kirkon diakoniarahaston avustuksen myöntämiseksi taloudellisessa ahdingossa olevalle henkilölle. Jos vaatimuksia ilmenisi, talous- ja velkaneuvojan pitäisi huomioida tämä. Vastausten mukaan kirkon diakoniarahaston avustus voi olla koko saatavan suuruinen tai osa haettavasta summasta. Avustuksella ei pääsääntöisesti makseta asiakkaan velkoja velkojalle, vaan asiakkaan elämisen kannalta välttämättömiä menoja.

Näin asiakkaalle jää muita keinoja järjestellä asioitaan velkojien kanssa. Lähtökohtaisesti ajatuksena on, että velan maksusta saadaan neuvoteltua velkojan kanssa. Neuvottelun kohteena voivat olla akordin ja sovittelumenetelmän lisäksi lyhennysvapaat tai lyhennysaikataulun muutokset. Akordista neuvoteltaessa velkoja antaa anteeksi osan velasta. Tavallisimmin velkojat suostuvat koron alentamiseen tai luopuvat vanhaan velkaan kertyneistä viivästyskoroista. (Takuusäätiön www-sivut 2020.) Sovittelumenetelmän avulla voidaan sopia maksujen kohdistamisesta ensin pääomalle ja sitten vasta kertyneille koroille (Kuluttajaliiton www-sivut 2020).

5.4 Hakemusten käsittely Kirkon diakoniarahastossa

Kirkon diakoniarahaston hallitus asetetaan nelivuotiskaudeksi kirkkohallituksen toimesta. Hallituksen muodostavat kirkkohallituksen nimeämä kirkkoneuvos sekä neljä muuta jäsentä ja se on päätösvaltainen, kun enemmän kuin puolet jäsenistä on saapuvilla. (Kirkon diakoniarahaston säännöt 3 §.) Haastattelukysymyksenä tiedusteltiin, miten usein hakemuksia käsitellään Kirkon diakoniarahastossa ja millainen käsittelyaika niissä on. Tieto on tärkeä talous- ja velkaneuvojalle, jotta hän osaisi arvioida asiakkaan tilanteen mukaisesti hakemuksen kiireellisyyttä. Vastauksista selvisi, että avustuksista päättävä Kirkon diakoniarahaston hallitus kokoontuu 10 kertaa vuodessa. Kokoukset ovat kerran kuukaudessa lukuun ottamatta kahden kuukauden kesätaukoa. Hakemuksen tulee olla Kirkon diakoniarahastolla kaksi viikkoa ennen hallituksen kokousta. Diakoniatyöntekijöillä on Kirkon diakoniarahaston ilmoittamat tarkemmat tiedot hakemusaikatauluista sekä siitä, milloin hakemusten tulee olla perillä käsiteltävänä. Hakemuskaavake ja ohjeet sen täyttämiseen löytyvät kirkon työntekijöiden intranetistä Sakastista (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut 2020).

Kirkon diakoniarahastolle saapunut hakemus käsitellään tavallisesti noin 1–1,5 kuukauden sisällä. Jos hakemus on puutteellinen tai asia on selkeästi kesken, hakemus voidaan lykätä myöhempään kokoukseen käsiteltäväksi tai siirtää se jatkovalmisteluun. Diakoniatoimi käsittelee asiakkaan asioita yleensä noin viikon, koska asiakkaan kokonaistilanteen avaamiseen tarvitaan usein useampi tapaaminen ja se onkin erityisen tärkeä osa prosessia. Joskus vasta hakemusta täytettäessä diakoniatyöntekijä huomaa

avustuskriteerien jäävän täyttymättä, joten asiakas selviääkin tilanteesta maksuvarallaan sekä muita väyliä käyttäen.

5.5 Talous- ja velkaneuvonnan yhteistyö diakoniatoimen kanssa

Etelä-Pohjanmaan talous- ja velkaneuvonnassa asiakkaalle varataan ensin tapaamisaika, johon häntä pyydetään ottamaan mukaansa kaikki tulo- ja menotositteet sekä tiedot velkatilanteestaan. Talous- ja velkaneuvoja kartoittaa asiakkaan tilanteen laskemalla maksuvaran tositteiden avulla sekä selvittelee kokonaisvelkatilannetta. Selvityksen jälkeen asiakas voi saada talous- ja velkaneuvojalta kehotuksen ottaa yhteyttä diakoniatoimeen. Talous- ja velkaneuvoja voi asiakkaan luvalla olla yhteydessä diakoniatoimeen sekä toimittaa tekemänsä maksuvaralaskelmat helpottaakseen hakemusta Kirkon diakoniarahastoa varten.

Haastattelukysymyksenä pyydettiin kertomaan, millaiset saatetiedot diakoniatyöntekijä tarvitsee talous- ja velkaneuvojalta hakemusta varten. Talous- ja velkaneuvojan on hyvä tietää, avustaako lausunnon tekeminen asiakkaan hakemuksen valmistelua. Vastauksista ilmeni, että diakoniatyöntekijät eivät tarvitse talous- ja velkaneuvonnasta erillistä lausuntoa asiakkaan tilanteesta, mutta se olisi eduksi. Kaikki apu ja tieto ovat myönteistä sekä erityisen tärkeää on saada asiakkaan tulo- ja menotiedot sekä tiedot veloista. Kirkon diakoniarahaston hakemukseen tehdään selvitys siitä, mitä asiakkaalle on tapahtunut ja miten nykyiseen taloudelliseen ahdinkoon on jouduttu, joten tieto mahdollisesta suunnitelmasta sekä velkajärjestelystä on merkittävä puoltava dokumentti. Talous- ja velkaneuvonnan keinot asiakkaan taloudellisen ahdinkotilanteen ratkaisemiseksi ovat aina ensisijaisia Kirkon diakoniarahaston avustukseen nähden.

5.6 Kehittämisehdotukset yhteistyölle

Viimeisenä haastattelukysymyksenä tiedusteltiin, onko tarvetta talous- ja velkaneuvonnan nykyisen yhteistyömallin kehittämiseen ja jos on, niin miten. Vastauksia ei otettu mukaan oppaaseen, koska ne eivät sinänsä liity Kirkon diakoniarahaston toimintaan. Kysymyksen tarkoituksena oli haastattelun myötä saada tietoa siitä, millainen

näkemys diakoniatyöntekijöillä on yhteistyömallista tälle hetkellä. Diakoniatyöntekijöiden näkökulmasta yhteistyötä talous- ja velkaneuvonnan kanssa kaivataan enemmän. Yhteispalaverin järjestämisen onnistuminen koetaan mahdottomaksi sekä talous- ja velkaneuvonnan kohtuuttoman pitkät jonotusajat koetaan ongelmalliseksi. Diakoniatoimessa kaivataan mahdollisuutta esimerkiksi yhteiseen konsultaatiopuheluun asiakkaan, diakoniatyöntekijän ja talous- ja velkaneuvojan kanssa. Esiin nousee Takuusäätiön toimintamalli, jonka myötä asiakkaalla on jo yhdellä diakoniatyöntekijän vastaanottokäynnillä mahdollista saada chat-palvelusta tai puhelukonsultaatiossa ohjeistusta asioiden eteenpäin laittamiseen ja diakoniatyöntekijä pystyy puolestaan auttamaan siinä.

Talous- ja velkaneuvonnassa on myös nykyään käytössä chat-palvelu, joka on avoinna arkisin klo 10–12 sekä torstaisin klo 15–17 (Oikeuslaitoksen www-sivut 2020). Talous- ja velkaneuvontaan voi siis soittaa koko päivän, mutta Etelä-Pohjanmaalla talous- ja velkaneuvonnan numerosta ei suoraan anneta neuvontaa, vaan voi ilmoittautua jonoon asiakastapaamista varten. Talous- ja velkaneuvojalle on mahdollista jättää soittopyyntö, jos asiakas haluaa tilanteeseensa nopeasti ohjeistusta. Soittopyynnöt pyritään hoitamaan saman päivän aikana, mutta soittoajankohdan osuminen yhteen diakoniatyöntekijän tapaamisen kanssa voi olla haastavaa.

Haastattelun vastauksissa tuli esille myös se, että diakoniatyöntekijät kokivat kaipaavansa enemmän koulutusta talous- ja velkaneuvontatyöstä. Neuvoja, ohjeita ja velkaneuvojan mielipidettä kaivataan esimerkiksi velkajärjestelystä ja joskus diakoniatyöntekijät ovatkin olleet talous- ja velkaneuvontaan yhteydessä kysyäkseen talous- ja velkaneuvojalta neuvoja asiakkaan tilanteeseen liittyen. Asiakkailla voi olla velkaa, jossa takaajina on omia lapsia tai sukulaisia ja silloin he eivät ole halukkaita ottamaan yhteyttä talous- ja velkaneuvontaan. Velkajärjestelyn myötä velallisen maksuohjelman ulkopuolelle jäävä osuus jää takaajien hoidettavaksi ja toisinaan tämän vuoksi asiakkaat eivät halua talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiksi, vaan hakeutuvat ennemmin diakoniatoimeen.

6 OPAS KIRKON DIAKONIARAHASTOSTA

Oppaaseen kerättiin teorian sekä haastattelun myötä tulleiden vastausten perusteella talous- ja velkaneuvojan työn kannalta oleelliset tiedot. Opas koottiin helppolukuiseen diamalliin PowerPoint-esityksenä, jotta sen käyttäminen tietokoneella on kiireisessä asiakastapaamisessa yksinkertaista ja uudelle työntekijälle aiheen perehdyttämisen tueksi voidaan antaa selkeä ohjeistus. Oppaasta löytyvät

- Kirkon diakoniarahaston taustatiedot sekä yhteistyökumppanit
- ahdingossa olevan asiakkaan kriteerit avustuksen saamiselle
- millaisessa tilanteessa Kirkon diakoniarahaston avustus on käytettävissä
- hakemuksen käsittelyaika
- miten talous- ja velkaneuvonnan sekä diakoniatoimen yhteistyö on mahdollisimman sujuvaa asiakkaan tilanteen avustamiseksi
- seurakuntien diakoniatyön yhteystiedot aakkosjärjestyksessä.

Kirkon diakoniarahaston taustatiedoista oppaassa kerrottiin perustamisvuosi 1967 ja sen tarkoitus, joka on diakoniatyön osana avustaa taloudellisessa ahdingossa olevia. Toiminta rahoitetaan ottamalla vastaan lahjoituksia, testamentteja, kolehteja sekä järjestämällä rahankeräystä. Yhteistyökumppaneina toimivat Tukikummit ry, Yhteisvastuukeräys, Kotimaanapu, CapMan ja Odd Fellow Samaria ry.

Asiakkaan kriteereissä selvitettiin millainen tilanne asiakkaalla pitäisi olla avustuksen hakemista varten eli taustalla pitäisi olla pitkäkestoinen velkoja kerryttänyt tilanne, joka on asiakkaan omista toimista riippumaton. Asiakkaan uskonnollisella vakaumuksella ei ole merkitystä. Vaikka asiakas olisi jo mahdollisesti tavannut talous- ja velkaneuvojan, hänen on vielä tavattava diakoniatyöntekijä, koska vain diakoniatyöntekijä voi tehdä avustushakemuksen Kirkon diakoniarahastoon. Asiakkaalta edellytetään kaikkien julkisen tahon myöntämien tukien käyttämistä ja yleinen avustuksen suuruus on 2.000–4.000 euroa. Jos asiakkaan kuukausittaiset tulot ovat yli 2.500 euroa, hänellä on maksuvaraa hoitaa tilanteensa kuntoon muiden avustuskeinojen avulla.

Kirkon diakoniarahaston avustuksen ulkopuolelle rajataan omaisuuden kartuttaminen sekä sakot, tuomiot ja verovelat, joten nämä asiat on otettu oppaassa esille. Avustusta

ei makseta suoraan asiakkaalle, vaan avustusta hakeneelle seurakunnalle. Diakoniatyöntekijän toimesta avustuksella hoidetaan asiakkaan kanssa ennalta sovitut laskut. Avustuksen saanut asiakas ei maksa sitä takaisin, koska kyseessä ei ole laina vaan asiakkaalle myönnettävä lahjoitus diakoniatyöntekijän hakemuksesta. Avustus kuitenkin myönnetään pääsääntöisesti vain kerran elämässä, joten asiakkaan tilanteessa pitää arvioida kannattaako kyseinen mahdollisuus käyttää vai olisiko se ratkaistavissa jollakin muulla tavalla.

Kirkon diakoniarahaston avustuksista päättävä hallitus kokoontuu 10 kertaa vuodessa eli kerran kuukaudessa lukuun ottamatta kahden kuukauden kesätaukoa. Hakemuksen käsittelyaika on olennainen tieto, koska esimerkiksi Takuusäätiössä käsitellään elokuussa 2020 hakemuksia, jotka ovat tulleet 24.3.2020 ja jonossa on 385 hakemusta (Takuusäätiön www-sivut 2020). Kirkon diakoniarahastosta apua voi saada suhteellisen nopeasti, koska käsittelyaika on tavallisesti 1–1,5 kuukautta.

Oppaassa on myös kerrottu miten talous- ja velkaneuvonnan sekä diakoniatoimen yhteistyö toimii tällä hetkellä diakoniatoimen näkökulmasta mahdollisimman sujuvasti. Jos asiakas antaa luvan, talous- ja velkaneuvoja voi olla yhteydessä diakoniatoimeen ja toimittaa tekemänsä maksuvaralaskelmat sinne. Erillistä lausuntoa asiakkaan tilanteesta diakoniatoimessa ei tarvita talous- ja velkaneuvojalta, mutta se olisi eduksi. Kirkon diakoniarahaston avustukseen nähden talous- ja velkaneuvonnan keinot asiakkaan taloudellisen ahdinkotilanteen ratkaisemiseksi ovat aina ensisijaisia. Tieto mahdollisesta suunnitelmasta sekä velkajärjestelystä on merkittävä puoltava dokumentti Kirkon diakoniarahaston hakemukseen.

Oppaan loppuun on kerätty aakkosjärjestyksessä toimipaikkojen yhteystiedot. Tiedot on koottu seurakunnittain talous- ja velkaneuvonnan tarjoamien vastaanottopaikkojen mukaisesti. Oppaasta löytyvät Alavuden, Alajärven, Kauhajoen, Kauhavan, Kurikan, Lappajärven, Seinäjoen, Teuvan ja Ähtärin seurakunnan diakoniatyön sekä Lapuan tuomiokirkkoseurakunnan diakoniatyön yhteystiedot. Opas on tämän opinnäytetyön liitteenä 3.

Valmis opas lähetettiin oikeusministeriön edustajalle, Etelä-Pohjanmaan oikeusaputoimiston johtavalle oikeusavustajalle sekä kahdelle talous -ja velkaneuvojalle Etelä-

Pohjanmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvontaan. Opas lähetettiin sähköpostitse PowerPoint-esityksenä, joten sitä voi tarpeen mukaan päivittää talous- ja velkaneuvojien toiveiden mukaisesti ja heidän toimestaan. Myös diakoniatoimen yhteystietojen päivittäminen tulee aikoinaan ajankohtaiseksi, koska tällä hetkellä joissakin toimipaikoissa on koronatilanteen vuoksi poikkeukselliset vastaanottoajat.

7 OMAA POHDINTAA

Talous- ja velkaneuvontatyö on neuvontatyötä, jossa asiakas päättää kaikista toimenpiteistä. Talous- ja velkaneuvoja voi ohjeistaa asiakasta, mutta hän ei voi päättää asiakkaan puolesta mitään. Joidenkin asiakkaiden kohdalla väärinkäsitys talous- ja velkaneuvonnan toimintamallista estää heitä hakeutumasta oikean instanssin puoleen ja tämä taas lisää asiakkaita muissa avustusta myöntävissä kohteissa. Asiakas voi hakea itsekin apua tilanteeseensa, jopa velkajärjestelyhakemuksen voi täyttää itse. Talous- ja velkaneuvojan avun käyttäminen ei ole pakollista, mutta monesti siitä on hyötyä ja palvelu on asiakkaalle maksutonta.

Diakoniatoimi ottaa myös vastaan taloudellisessa ahdingossa olevia asiakkaita maksutta ja luottamuksellisesti. Myös diakoniatyöntekijältä edellytetään moniosaamista, koska hengellisen avustuksen lisäksi hänellä pitää olla tietoa taloudellisista toimista asiakkaan avustamiseksi. Diakoniatyöntekijän pitää olla tietoinen kaikista asiakkaalle kuuluvista tuista ja selvittää, että ne kaikki ovat jo käytössä.

Opinnäytetyön tuloksena syntynyt opas onnistui tavoitteessaan. Vaikka toukokuun puoliväli ei ollut optimaalisin aika haastattelun tekemiselle huomioiden lähestyvä kesälomakausi sekä diakoniatoimeakin kuormittanut vallitseva koronatilanne, diakoniatyöntekijöiltä tulleiden perusteellisten vastausten myötä teoria sai vahvistusta käytännön toiminnasta. Haastatteluun vastasi yli puolet kysymykset saaneista ja saturaatipiste saavutettiin vastauksilla. Haastattelukysymyksiin oli vastattu aikaa käyttäen ja yhdessä toimipaikassa kysymykset käsiteltiin kokouksen yhteydessä. Aihe koettiin tärkeäksi, koska diakoniatoimessakin ihmisten ahdinko näkyy.

Tulevaisuudessa talous- ja velkaneuvoja voi asiakastapaamisessa tämän opinnäytetyön tuloksena syntyneen oppaan avulla kertoa asiakkaalle kaiken siinä tilanteessa tarvittavan tiedon Kirkon diakoniarahastosta ja mahdollisesti ohjeistaa asiakasta kääntymään diakoniatoimen puoleen. Talous- ja velkaneuvoja pystyy vastaisuudessa nopeasti arvioimaan asiakkaan soveltuvuuden avustuksen hakemiseen Kirkon diakoniarahastosta. Asiakkaankaan ei tarvitse enää odottaa diakoniatyöntekijän tapaamiseen asti, vaan hän voi jo valmiiksi kerätä tarvittavia tositteita sekä valmistautua tapaamiseen talous- ja velkaneuvojan antaman ohjeistuksen avulla. Uuden talous- ja velkaneuvojan perehdyttäminen kyseiseen instanssiin helpottuu, koska toimeksiantajalla on nyt tarjota perehdyttämisen tueksi konkreettinen opas Etelä-Pohjanmaalla.

Oppaan toimittaminen myös toimeksiantajalle antaa mahdollisuuden sen muokkaamiseen käytettäväksi valtakunnallisesti. Yhteystiedot pitää päivittää kyseisen alueen mukaisesti, mutta muuten opas voi olla käytettävissä sellaisenaan talous- ja velkaneuvojan työtä tukemassa. Haastatteluun tulleiden vastausten myötä käytäntö vastaa läpi koko Etelä-Pohjanmaan aiheesta kerättyä teoriaa, joten todennäköisesti Kirkon diakoniarahaston hakemuksien kanssa toimitaan valtakunnallisestikin samalla tavalla.

Jatkokehitysehdotuksena diakoniatoimeen voisi tehdä oppaan talous- ja velkaneuvojan työstä. Haastattelun vastauksista tuli ilmi, että sellaisella olisi käyttöä. Myös yhteistyömallia voisi koittaa kehittää enemmän vastavuoroiseen suuntaan. Haastattelun vastauksista ilmeni, että molemmat instanssit toimivat omillaan, mutta varsinaista yhteistyötä ei tänä päivänä enää tehdä. Sekä talous- ja velkaneuvonnassa että diakoniatoimessa työtilanne on asiakkaiden taloudellisen ahdingon lisääntyessä haastava, mutta jollakin tavalla yhteistyötä pitäisi lisätä entisestään.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Alvesalo, A. & Ervasti, K. 2006. Oikeus yhteiskunnassa: Näkökulmia oikeussosiologiaan. Helsinki: Edita.

CapManin www-sivut. 2020. Viitattu 26.4.2020. https://www.capman.com

Ervasti, K. 2017. Lakimies, oikeus, yhteiskunta – Oikeus yhteiskunnallisena käytäntönä. Keuruu: Edita Publishing Oy.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, Metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle.3. uud. p. Jyväskylä: PS-Kustannus, 26–44.

Gothóni, R. & Jantunen, E. 2010. Käsitteitä ja käsityksiä diakoniatyöstä ja diakonisesta työstä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Hakala, J. 2018. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. uud. p. Jyväskylä: PS-Kustannus, 14–26.

HE 83/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 102/2017. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi talous- ja velkaneuvonnasta.

Helenius, J., Salonen-Hakomäki, S-M., Vilkka, H., Saaranen-Kauppinen, A. & Eskola, J. 2015. Teorian ja empirian vuoropuhelu tutkimuksessa: reflektioita ja ratkaisuja. Teoksessa Aaltonen, S. & Högbacka R. (toim.) Umpikujasta oivallukseen: Reflektiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 191–217.

Helin, M., Hiilamo, H. & Jokela, U. 2010. Diakoniatyö: Asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki: Talentum.

Kallio, T. & Palomäki, J. 2011. Teoria ja teorianmuodostus liiketaloustieteissä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat: Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO, 58–72.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Keinänen, A. & Väätänen, U. 2016. Empiirinen oikeustutkimus – mitä ja milloin? Teoksessa Miettinen, T. (toim.) Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing Oy, 246–271.

Kinnunen, K. 2009. Sairas köyhyys: Tutkimus sairauteen liittyvästä huono-osaisuudesta diakoniatyössä. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uud.p. Jyväskylä: PS-Kustannus, 73–87.

Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v. 1993 muutoksineen.

Kirkkolaki 26.11.1993/1054 muutoksineen.

Kirkon diakoniarahaston säännöt. 1999. Viitattu 19.4.2020. https://evl.fi

Kotimaanavun www-sivut. 2020. Viitattu 26.4.2020. https://kotimaanapu.fi

Kuluttajaliiton www-sivut. 2020. Viitattu 26.7.2020. https://www.kuluttajaliitto.fi

Kuusmäki, K. 2012. Diakonia kirkon perustehtävänä. Teoksessa Gothóni, R., Helosvuori, R., Kuusmäki, K. & Puuska, K. (toim.) Kantakaa toistenne kuormia: Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja.

Laki sosiaalisesta luototuksesta 20.12.2002/1133 muutoksineen.

Laki talous- ja velkaneuvonnasta 4.8.2000/713.

Laki talous- ja velkaneuvonnasta 1.12.2017/813.

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.1.1993/57 muutoksineen.

Lindfors, H. 2004. Empiirinen tutkimus oikeustieteessä. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 64.

Luottotietolaki 11.5.2007/527 muutoksineen.

Majamaa, K., Nieminen, K., Lepola, O., Rantala, K., Jauhola, L., Karinen, R., Luukkonen, T. & Kortelainen, J. 2019 Kohti laadukkaita oikeusapupalveluita. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Nuotio, T. 2019. Kirkolle tulvii tukihakemuksia köyhiltä perheiltä – pienten lasten vanhemmilla on ulosotossa jopa julkisen palvelun laskuja: ”Ihmisillä ei riitä rahaa peruspalveluihin”. Satakunnan Kansa 2.5.2019, Kotimaa. Viitattu 19.4.2020. https://www.satakunnankansa.fi

Odd Fellow Samaria ry:n www-sivut 2020. Viitattu 26.4.2020. https://oddfellow-samaria.org

Oikeuslaitoksen www-sivut. 2020. Viitattu 26.4.2020. https://oikeus.fi

Oikeusministeriön www-sivut. 2020. Viitattu 17.5.2020. https://oikeusministerio.fi

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uud.p. Helsinki: Sanoma Pro.

Rubanin, M. 2018. Talous- ja velkaneuvonta oikeusaputoimistoissa. Talouden ajankohtaispäivä 11.12.2018. Viitattu 10.8.2019. https://www.takuusaatio.fi/sites/default/files/maaria_rubanin.pdf

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Rättyä, L. 2012. Diakoniatyö yksilöiden ja perheiden parissa. Teoksessa Gothóni, R., Helosvuori, R., Kuusmäki, K. & Puuska, K. (toim.) Kantakaa toistenne kuormia: Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja.

Saikkonen, P., Blomgren, S., Karjalainen, P. & Kivipelto, M. 2015. Poistaako sosiaalityö huono-osaisuutta? Helsinki: KAKS - Kunnallisalan kehittämissäätiö.

Sipilä säätiön www-sivut. 2020. Viitattu 26.7.2020. https://www.sipilasaatio.fi

Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. 2020. Viitattu 26.4.2020. https://stm.fi

Suomen Asiakastieto Oy:n www-sivut. 2020. Viitattu 30.1.2020. https://www.asiakastieto.fi

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon www-sivut. 2020. Viitattu 29.02.2020. https://evl.fi

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 muutoksineen.

Takuusäätiön www-sivut. 2020. Viitattu 26.4.2020. https://www.takuusaatio.fi

Tampereen hiippakunnan www-sivut 2020. Viitattu 13.4.2020. https://www.tampereenhiippakunta.fi/uploads/2019/03/1c8313d7-diakonian-avustamisen-kaytannot.pdf

Tilastokeskuksen www-sivut. 2020. Viitattu 26.4.2020. http://tilastokeskus.fi

Tukikummit-säätiön www-sivut. 2020. Viitattu 19.4.2020. http://www.tukikummit.fi

Töttö, P. 2012. Paljonko on paljon?: Luvuilla argumentoinnista empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: Vastapaino.

Ulosottokaari 15.6.2007/705 muutoksineen.

Urpelainen, A-K. 2020. Maksuhäiriömerkinnät taas ennätykseen: Viime vuonna 1,8 miljoonaa merkintää lisää, ongelma koskee jo yli 380.000 suomalaista. Kauppalehti 7.1.2020, Kansantalous. Viitattu 1.2.2020. https://www.kauppalehti.fi

Uusitalo, K. & Kohtamäki, M. 2011. Konstruktiivisen tutkimusotteen rooli menetelmien kentässä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim). Menetelmäviidakon raivaajat – Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO, 281–295.

Valtioneuvoston asetus oikeusministeriöstä 12.6.2003/543 muutoksineen.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Yhteisvastuun www-sivut. 2020. Viitattu 26.4.2020. https://www.yhteisvastuu.fi

Hei,

opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa ylempää amk-tutkintoa ja teen opinnäytetyötä, jonka tuloksena syntyy opas Kirkon diakoniarahaston toiminnasta talous- ja velkaneuvojalle Etelä-Pohjanmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvontaan.

Tarkoituksena on sähköpostitse haastatella Etelä-Pohjanmaan oikeusaputoimistojen tarjoaman talous- ja velkaneuvonnan toimipaikkojen mukaisesti diakoniatyöntekijöitä. Lähetän kysymykseni siis seuraaviin toimipaikkoihin: Alavus, Alajärvi, Jalasjärvi, Kauhajoki, Kauhava, Kurikka, Lapua, Lappajärvi, Seinäjoki, Teuva ja Ähtäri. Myös Kirkon diakoniarahaston sihteeri on lupautunut vastaamaan kysymyksiini. Vastaajien henkilötiedot eivät tule olemaan tunnistettavassa muodossa opinnäytetyössä.

Ymmärrän tilanteen olevan haastava nykyisestä maailmantilanteesta johtuen, mutta toivon Teiltä löytyvän muutaman minuutin aikaa vastataksenne, jotta esimerkiksi talous- ja velkaneuvonnan yhteistyötä diakoniatoimen kanssa voidaan kehittää ja mahdolliset päällekkäisyydet saadaan poistettua. Tällä hetkellä ohjeistusta ei ole, joten nyt on hyvä tilaisuus puuttua mahdollisiin epäkohtiin.

Liitteenä ovat haastattelukysymykseni sekä opinnäytetyön tietosuojailmoitus. Jos ilmenee kysyttävää, vastaan mielelläni.

Kiitos jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin Kati Kannisto

Kirkon diakoniarahastoa koskevaan opinnäytetyöhön liittyen pyydän vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Millainen asiakas soveltuu Kirkon diakoniarahaston asiakkaaksi? Onko esimerkiksi joku euromäärä, jonka ylittyessä asiakkaalle ei ole mahdollista hakea apua Kirkon diakoniarahastosta?

2. Pitääkö kyseinen avustus maksaa takaisin?

3. Avustuksen voi saada vain kerran samaan avustuskohteeseen tai kriisitilanteeseen vedoten. Jos asiakas ottaa hädän tullen yhteyttä, tutkitaanko hänen saamansa aiemmat avustukset ennen päätöksen tekemistä? Voiko asiakas saada useammankin avustuksen, jos kohde vaihtuu?

4. Vaaditaanko velkojalta akordia joka avustustapauksessa vai voiko Kirkon diakoniarahasto avustaa koko saatavan verran? Jos akordia vaaditaan, millaisista tapauksista on kyse?

5. Miten usein Kirkon diakoniarahaston hakemuksia käsitellään ja millainen hakemusten käsittelyaika on?

6. Mitkä tositteet asiakkaalta vaaditaan hakemusta varten?

7. Jos asiakas on jo käynyt talous- ja velkaneuvojan asiakastapaamisessa, millaiset saatetiedot diakoniatyöntekijä tarvitsee saadakseen hakemuksen eteenpäin Kirkon diakoniarahastoon? Tarvitaanko esimerkiksi talous- ja velkaneuvojan lausuma asiakkaan tilanteesta?

8. Onko tarvetta kehittää talous- ja velkaneuvonnan nykyistä yhteistyömallia ja jos on, niin miten?

Kiitos yhteistyöstä!

KIRKON DIAKONIARAHASTO ASIAKKAAN TALOUDELLISEN TILANTEEN AVUSTAJANA

KATI KANNISTO 4.8.2020

KIRKON DIAKONIARAHASTO

- PERUSTETTU 1967
- TARKOITUKSENA AVUSTAA OSANA DIAKONIATYÖTÄ TALOUDELLISESSA AHDINGOSSA OLEVIA
- OTTAA VASTAAN LAHJOITUKSIA, TESTAMENTTEJA, KOLEHTEJA SEKÄ JÄRJESTÄÄ RAHANKERÄYSTÄ TOTEUTTAAKSEEN TOIMINTAANSA
- YHTEISTYÖKUMPPANEINA TUKIKUMMIT RY, YHTEISVASTUUKERÄYS, KOTIMAANAPU, CAPMAN JA ODD FELLOW SAMARIA RY

ASIAKKAAN KRITEERIT

- KIRKON JÄSENYYTTÄ EI EDELLYTETÄ
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄN TAPAAMINEN VAADITAAN → YKSITYISHENKILÖ EI VOI SUORAAN ASIOIDA KIRKON DIAKONIARAHASTON KANSSA
- KAIKKI JULKISEN TAHON TARJOAMAT TUET PITÄÄ OLLA KÄYTÖSSÄ
- TAUSTALLA PITKÄKESTOINEN VELKOJA KERRYTTÄNYT TILANNE (SAIRAUS, TYÖTTÖMYYS, PERHEEN HAJOAMINEN) TAI ÄKILLINEN MUUTOS ELÄMÄNTILANTEESSA (TULIPALO, VESIVAHINKO, SAIRASTUMINEN) → PITÄÄ OLLA ASIAKKAAN OMISTA TOIMISTA RIIPPUMATON
- YLEINEN AVUSTUKSEN SUURUUS 2.000-4.000 EUROA
- JOS ASIAKKAAN TULOT YLI 2.500 EUROA/KK →MAKSUVARASTA JOHTUEN TILANTEESSA KÄYTETÄÄN MUITA AVUSTUSKEINOJA

KIRKON DIAKONIARAHASTON AVUSTUS

- EI MAKSETA SUORAAN ASIAKKAALLE, VAAN AVUSTUSTA HAKENEELLE SEURAKUNNALLE
- EI HAETA ASIAKKAAN OMAISUUDEN KARTUTTAMISEEN (LAINAT TAI ASUNNON MAKSU) TAI SAKKOIHIN, TUOMIOIHIN TAI VEROVELKOIHIN
- MYÖNNETÄÄN ASIAKKAALLE PÄÄSÄÄNTÖISESTI KERRAN ELÄMÄSSÄ
- HAKEMUSTA VARTEN TARVITAAN TIEDOT ASIAKKAAN TULOISTA, MENOISTA SEKÄ VELKATILANTEESTA
- EI TARVITSE MAKSAA TAKAISIN: KYSEESSÄ EI OLE LAINA, VAAN DIAKONIATYÖNTEKIJÄN HAKEMUKSESTA ASIAKKAALLE MYÖNNETTÄVÄ LAHJOITUS

HAKEMUKSEN KÄSITTELY KIRKON DIAKONIARAHASTOSSA

- KIRKON DIAKONIARAHASTON HALLITUS KOKOONTUU 10 KERTAA VUODESSA → KOKOUKSET KERRAN KUUKAUDESSA LUKUUN OTTAMATTA KESÄTAUKOA (2 KK)
- HAKEMUKSEN TULEE OLLA PERILLÄ KAKSI VIIKKOA ENNEN HALLITUKSEN KOKOUSTA
- DIAKONIATYÖNTEKIJÖILLÄ TARKEMMAT TIEDOT AIKATAULUISTA
- HAKEMUKSEN KÄSITTELYN KESTO TAVALLISESTI 1-1,5 KK
- JOS HAKEMUKSESSA PUUTTEITA TAI KESKEN, LYKÄTÄÄN MYÖHEMPÄÄN KOKOUKSEEN TAI SIIRRETÄÄN JATKOVALMISTELUUN

TALOUS- JA VELKANEUVOJAN YHTEISTYÖ DIAKONIATOIMEN KANSSA

- ASIAKKAAN LUVALLA TALOUS- JA VELKANEUVOJA VOI OLLA YHTEYDESSÄ JA TOIMITTAA TEKEMÄNSÄ MAKSUVARALASKELMAT
- ERILLISTÄ LAUSUNTOA EI TARVITA ASIAKKAAN TILANTEESTA, MUTTA SE OLISI EDUKSI
- TIETO MAHDOLLISESTA SUUNNITELMASTA SEKÄ VELKAJÄRJESTELYSTÄ ON MERKITTÄVÄ PUOLTAVA DOKUMENTTI KIRKON DIAKONIARAHASTON HAKEMUKSEEN
- TALOUS- JA VELKANEUVONNAN KEINOT TALOUDELLISEN AHDINKOTILANTEEN RATKAISEMISEKSI AINA ENSISIJAISIA KIRKON DIAKONIARAHASTON AVUSTUKSEEN NÄHDEN

ALAVUDEN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

ALAVUS: LOUONTIE 1 A 1, KESKIVIIKKOISIN AJANVARAUKSELLA

- JOHTAVA DIAKONIATYÖTEKIJÄ MAIJA HIETANIEMI, PUH. 050 3470631, MAIJA.HIETANIEMI@EVL.FI
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ PÄIVI PENTTILÄ, PUH. 050 5636087, PAIVI.H.PENTTILA@EVL.FI

- **TÖYSÄ**: KAPPELITIE 4, KESKIVIIKKOISIN KLO 9-11 AJANVARAUKSELLA
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ MERJA KRUEGER, PUH. 050 312 1504 , MERJA.KRUEGER@EVL.FI

ALAJÄRVEN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

- **ALAJÄRVI:** KIRKKOTIE 6
- DIAKONISSA MARJA-TERTTU AKONNIEMI, PUH. 06 5570809/044 3271119, MARJA-TERTTU.AKONNIEMI@EVL.FI
- DIAKONISSA HILLE HEINOLA, PUH. 06 5570810, HILLE.HEINOLA@EVL.FI

- **LEHTIMÄKI:** MATKATIE 1
- DIAKONI ULLA ANTTILA, PUH. 044 3271108, ULLA.J.ANTTILA@EVL.FI

KAUHAJOEN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

- KYNTÄJÄNTIE 1
- AJANVARAUS DIAKONIATYÖNTEKIJÖIDEN PUHELINNUMEROISTA MAANANTAI-TORSTAI KLO 9-11
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ ANNA-KAISA HEIKKILÄ, PUH. 044 9771322, ANNA-KAISA.HEIKKILA@EVL.FI
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ HELI LAITAKARI, PUH. 040 1799739, HELI.LAITAKARI@EVL.FI

KAUHAVAN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

- **KAUHAVA:** KIRKKOTIE 3 B, MAANANTAI JA TIISTAI KLO 8.30-11.00
- DIAKONISSA MARJA KOSOLA, PUH. 06 4346528/045 6357707, MARJA-ELINA.KOSOLA@EVL.FI
- **ALAHÄRMÄ:** HÄRMÄNTIE 3, MAANANTAI KLO 9.30-11.00
- DIAKONI MARIA LAHTI, PUH. 050 5771386, MARIA.LAHTI@EVL.FI
- **KORTESJÄRVI:** PÄIVÄRINTEENTIE 10 AS 3, KESKIVIIKKO KLO 9-11.00
- DIAKONI SIRPA HUHDANKOSKI, PUH. 040 7047963, SIRPA.HUHDANKOSKI@EVL.FI
- **YLIHÄRMÄ:** PÄÄMAJANTIE 29, TORSTAISIN KLO 9-10.00
- DIAKONI MARITA KUNNARI, PUH. 045 6577235, MARITA.KUNNARI@EVL.FI

KURIKAN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

- **KURIKKA:** KURIKANTIE 21
- JOHTAVA DIAKONIATYÖNTEKIJÄ PIRJO SARIOLA, PUH. 050 3498466, PIRJO.SARIOLA@EVL.FI
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ LEENA RANTA-OPAS, PUH. 050 4323471, LEENA.RANTA-OPAS@EVL.FI
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ HANNA SILVOLA, PUH. 050 3233535, HANNA.SILVOLA@EVL.FI
- **JALASJÄRVI:** KESKUSTIE 14
- DIAKONIATYÖTEKIJÄ-LÄHETYSSIHTEERI VIRPI SKYTTE, PUH. 044 4569016, VIRPI.SKYTTE@EVL.FI
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ RIIKKA YLIPELTOLA, PUH. 044 4569015, RIIKKA.YLIPELTOLA@EVL.FI
- **JURVA:** KAUPPATIE 12
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ-LÄHETYSSIHTEERI ANNE VALTONEN, PUH. 040 7171104, ANNE.VALTONEN@EVL.FI

LAPUAN TUOMIOKIRKKOSEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

- KOULUKATU 2
- DIAKONISSA SIRKKA FRÄNTI, PUH. 044 2731216, SIRKKA.FRANTI@EVL.FI
- DIAKONISSA MINNA KIVISTÖ, PUH. 044 2731211, MINNA.KIVISTO@EVL.FI
- KAPPALAINEN MATTI KRISTOLA, PUH. 0440 188533, MATTI.KRISTOLA@EVL.FI

LAPPAJÄRVEN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

- KÄRNÄNTIE 11
- DIAKONI EVELIINA KORKEA-AHO, PUH. 040 1840644, EVELIINA.KORKEA-AHO@EVL.FI

SEINÄJOEN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

- **SEINÄJOKI:** ALA-KULJUNKATU 1 C, PUH. 06 4184902 MAANANTAISIN KLO 9.30-11.30, VASTAANOTTO TARVITTAESSA AJANVARAUKSELLA KLO 9-15
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ MERVI LAASANEN (KESKUSTA, MARTTILA, UPPA), PUH. 040 5943557, MERVI.LAASANEN@EVL.FI
- DIAKONI SEIJA SAARI (ALAKYLÄ, KATAJALAAKSO, HUHTALA, JOUPPI, KULTAVUORI, NIEMISTÖNMAA), PUH. 050 5706273, SEIJA.SAARI@EVL.FI
- DIAKONISSA TANJA SALO (KAPERNAUMI, KIVISTÖ, KASPERI), PUH. 050 5706152, TANJA.SALO@EVL.FI
- DIAKONI TUOMO SALO (KÄRKI, PAJULUOMA, TÖRNÄVÄ, SOUKKAJOKI, SIMUNA), PUH. 044 7670884, TUOMO.SALO@EVL.FI

SEINÄJOEN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

- **NURMO:** OPINTIE 1, AJANVARAUKSELLA KLO 9-15
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ HELENA NAHKURI, PUH. 050 5674422, HELENA.NAHKURI@EVL.FI
- VASTAAVA DIAKONIATYÖNTEKIJÄ KATI LATIKKA, PUH. 050 3691755, KATI.LATIKKA@EVL.FI
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ KATJA KANKAANPÄÄ, PUH. 050 3691750, KATJA.KANKAANPAA@EVL.FI
- LÄHETYS- JA VAPAAEHTOISTYÖN SIHTEERI NIINA VUORELA, PUH. 050 4683730, NIINA VUORELA@EVL.FI

SEINÄJOEN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

- **PERÄSEINÄJOKI:** KIRKKOTIE 2, AJANVARAUKSELLA KLO 9-15
- DIAKONI TANJA NIEMI, PUH. 040 5478918, TANJA.NIEMI@EVL.FI

- **YLISTARO:** MARKINSALON 2 B, AJANVARAUKSELLA KLO 9-15
- DIAKONI ANNU MUUKARI, PUH. 044 5806727, ANNU.MUUKARI@EVL.FI
- NUORISO-DIAKONIATYÖTEKIJÄ TITTA NORTUNEN, PUH. 040 5291210, TITTA.NORTUNEN@EVL.FI
- DIAKONIATYÖNTEKIJÄ SATU NÄÄTÄNEN, PUH. 040 6881415, SATU.NAATANEN@EVL.FI

TEUVAN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

- ASEMATIE 4C
- DIAKONISSA MAARIT SUKSI, PUH. 040 6881406, MAARIT.SUKSI@EVL.FI

ÄHTÄRIN SEURAKUNNAN DIAKONIATYÖ

- KESKUSKUJA 3
- DIAKONI ARJA OLLIKAINEN, PUH. 050 5790004, ARJA.OLLIKAINEN@EVL.FI